

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Συμβαίνει ένίοτε τὸ παράδοξον τοῦτο φαινόμενον. Μεγάλων ἀνδρῶν ὀνόματα νὰ ἦναι κοινότατα, καὶ ὅμως, ὅσον μεγαλύτεροι εἶναι οἱ ἄνδρες, τοσοῦτο περισσότερο τὸ κοινὸν ἀγνοεῖ τὰ μερικώτερα τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων αὐτῶν. Τὰ ὀνόματα τοῦ Μωϋσέως, τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τοῦ Ναπολέοντος, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Μακιαβέλλου, τοῦ Νεύτωνος, τοῦ Περικλέους, τοῦ Βασικτῶνος, καὶ ἄλλα τούτων, ἂν ὄχι ἴσα, παραπλήσια ὅμως, εἶναι κοινὰ εἰς τὰ στόματα ὄλου σχεδὸν τοῦ καλοῦ λεγομένου κόσμου, εὐάριθμοι πλὴν εἶναι οἱ τὰ καθέκαστα τοῦ βίου αὐτῶν γνωρίζοντες. Ὡς ἂν σύμπασα ἡ αἴγλη αὐτῶν ν' ἀποστράπη ἐκ μόνου τοῦ ὀνόματός των, ἡ ἀνθρωπότης εὐχαριστεῖται εἰς μόνον αὐτό, χωρὶς νὰ μεριμνήσῃ περαιτέρω, χωρὶς νὰ ἐρευνήσῃ τὸν λόγον διατὶ ἀναμιμνησκόμεθα τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, συνεχῶς, ἐν ταῖς συνδιαλέξεσιν ἡμῶν, ὡς παραδειγμάτων ἀξίων μιμήσεως.

Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει, περ' ἡμῖν ἰδίως, μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος. Τίνας ἑλληνας στόμα δὲν ἀνέφερον, ἢ δὲν ἀναφέρει, μυριάκις, μετὰ σεβασμοῦ βαθυτάτου, τὸ σεμνότατον καὶ προσφιλέστατον ὄνομα τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος! Καὶ ὅμως, οὔτε τὸν βίον αὐτοῦ, οὔτε τὰ καθέκαστα τῶν ἔργων αὐτοῦ, θέντος τὰ θεμέλια τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας καὶ τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας, πολλοὶ εἰσιν οἱ γνωρίζοντες.

Εὐχάριστος εἶναι ἡ εἰδήσις ὅτι, ὡς ἡμεῖς γνωρίζομεν, καὶ ὡς ἐλπίζομεν, οὐχὶ βραδέως, ἢ πρὸς τὸν Κυβερνήτην δικαίαν τοῦ κοινοῦ καὶ εὐλαβῆς ἀνάμνησις θὰ ἰκανοποιηθῇ, διὰ τῆς δημοσιεύσεως ποινήματος, ἐξετάζοντος τὴν ἐπὶ μόνους τεσσαράκοντα καὶ πέντε μῆνας διαρκέσασαν προεδρείαν αὐτοῦ, ὡς ἀνωτάτου ἄρχοντος τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας.

Οἱ ἄνθρωποι ἀγαπῶμεν, προκειμένου περὶ τοῦ βίου μεγάλων ἀνδρῶν, νὰ μάθωμεν καὶ τὰς ελαχίστας λεπτομερείας, κυρίως δὲ τὴν καταγωγὴν, τὴν γέννησιν, τὴν ἀγωγὴν, τὴν τύχην, καὶ, τέλος πάντων, πᾶν ὅ,τι συνετέλεσεν εἰς τὴν δημιουργίαν αὐτῶν, ὡς ταιούτων, καὶ πᾶν ὅ,τι ἀνάγεται εἰς τὴν πεπωμένην ὥραν τοῦ ἀνθρώπινου

βίου. Περιεργάζονται προσέτι νὰ γνωρίσωσι καὶ αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα τῶν καὶ αὐτὰς τὰς βιωτικὰς ἀσχημίας τῶν. Ὁ φιλοπερίεργος καὶ φιλαλήθης Πλούταρχος ἱκανοποίησε περισσῶς τὴν ταυτὴν ἐπιθυμίαν τῶν γενεῶν, μέχρι τοῦδε, καὶ ὁ Θεὸς μόνος ἤξευρε πῶσον ἄλλων θὰ ἱκανοποιήσῃ εἰς τὸ μέλλον, διὰ τῆς λεπτομερεστάτης ἐξιστορήσεως τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος. Ἀληθῶς, ἐκ μόνης τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Πλουτάρχου, δυνάμεθα νὰ εὐχαριστηθῶμεν, διεξερχόμενοι καὶ τὰ ἐλάχιστα, πολλάκις, τοῦ βίου τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων. Ἄλλ' ὁ Πλούταρχος ἦτο σοφός, καὶ ἤξευρε νὰ παραγάγῃ καὶ ἐκ τῶν ἐλαχίστων συμπεράσματα ὠφέλιμα. Τὸ βῆμα ὅμως τῶν τάφων, ὡς οἱ γάλλοι ὠνόμασαν τὴν ρητορείαν τῶν ἐπιφηνείων ἢ ἐπιταφίων, ἐν χρήσει νῦν ὑπερμέτρῳ λόγων, μᾶς παρέχει ἀηδῆ παραδείγματα, ἐν ταῖς βιογραφίαις τῶν κηδευομένων. Ἄς μᾶς συγγορηθῇ ἡ ἰδιοτροπία αὕτη, ἢ παρεκβαίνουσα τοῦ συρροῦ.

Ὁ Κυβερνήτης λοιπὸν ἐγεννήθη εἰς Κέρκυραν, τὸ 1776, ἐκ γονέων λίαν εὐσεβῶν, ἀνηκόντων εἰς οἰκογενεῖας τιμωμένας ἀνεκάθεν ἐπὶ χριστιανικαῖς ἀρεταῖς. Γίνεται δὲ μνεῖα ἐνταῦθα τῶν περιστατικῶν τούτων τῆς γεννήσεως καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ, διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ἡ μὲν ἐποχὴ τῆς γεννήσεώς του μεγάλως ἐπέδρα ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἀνδρός, ἡ δὲ ἀρετὴ τῶν γονέων ἀνέπτυξεν εἰς αὐτὸν τὴν θεοσέβειαν ἐκείνην ἣν ἐχρεώσται καὶ ὁ Βασιλεὺς πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ.

Ὅτε ὁ Κυβερνήτης ἐγεννήθη, ἡ Ἐπτάνησος ἠριθμεῖτο μεταξὺ τῶν ἐνετικῶν κτήσεις. Αἱ νῆσοι ἐκείναι, καθὼς ὅλη ἡ Ἑλλάς, ἔλαβον τὴν ἀτυχίαν νὰ ξενοκρατηθῶσιν, ἐπὶ χρόνον μακρὸν, καὶ ὑπὸ διαφόρων φυλῶν, πολιτισμένων τε καὶ βαρβάρων. Τί δὲ ἦτον ὁ τότε πολιτισμὸς, περιττὸν ἐνταῦθα νὰ γίνῃ λόγος. Ὅσον ὅμως καὶ ἀν ἐπέδρα ἂν τὸσαῦται ξενοκρατίαι καὶ ἐκεῖ, ὁ λαὸς ἔμεινε πάντοτε λαὸς ἑλληνικὸς, διατηρῶν ἀνεξιτήλους τοὺς ἀρχικούς χαρακτήρας τῆς προγονικῆς αὐτοῦ καταγωγῆς, ὡς παντοῦ τῆς ὑψηλίου, ὅπου καὶ ἀν ἀποκατεστάθησαν Ἕλληνας, διωχθέντες, ἢ φυγόντες, ἐκ τοῦ πατρῷου ἐδάφους, διετήρησαν, ἐπὶ αἰῶνας, καὶ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα, πολλαχοῦ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν γλῶσσαν, καθόλου ἢ ἐν μέρει, καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν γλυκεῖαν τῆς πατρίδος ἀνάμνησιν. Μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἡμερῶν μας, οἱ ἐν Κύρῳ, κατὰ τὸν 16' αἰῶνα, ἀθρόοι μεταναστάντες Κορωναῖοι, ὅπως ἀποφύγωσι τὴν δουλείαν, καὶ συνθρηνοῦντες καὶ συμπαραγοροῦμενοι,—ὡς ὁ Μουστοζύδης, διὰ τῆς περιπαθοῦς ταύτης φράσεως του, ἐξεικόνισε τὴν ψυχικὴν τῶν κατὰστασιν—διηγοῦντο, ἐκ παραδόσεως τῶν γονέων, τὰς φοβερὰς περιπετειὰς τῶν, μετὰ τὴν ἐκ τῆς κοινῆς πατρίδος φυγὴν αὐτῶν. Καὶ ἡ ἐκ τοῦ Δαυτὶ τοῦ Β'. τῆς Τραπέζουτος καταγομένη μητρόθεν σύζυγος τοῦ

γάλλου στρατηγού Ζουνώ, δουκός τῆς Ἀθραντές, ἐπιρομένη ἐπὶ τῇ ἑλληνικῇ καὶ βασιλικῇ καταγωγῇ της, ἀνέφερε, πρὸς τοὺς ἄλλοις, ὅτι ἡ μήτηρ αὐτῆς, ἐν τῇ ἰδίᾳ νήσῳ, ὅταν, μικρὰν οὖσαν, ἤθελε νὰ τὴν θωπεύσῃ, τὴν ἀπεκάλει «μάτια της καὶ φῶς της», καὶ τοῦτο μετὰ παρέλευσιν τριῶν καὶ ἐπέκεινα αἰώνων.

Ἡ γειτνιάσις τινῶν μὲν ἐκ τῶν ἐπτὰ νήσων πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ἄλλων δὲ πρὸς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ἐδίδεν ἀφορμὰς σχέσεων καθήμερινῶν καὶ ἀμοιβαίων. Καὶ ναὶ μὲν ἡμεῖς ἐξενοκρατούμεθα ὑπὸ ὀθωμανῶν, ἐκεῖνοι δὲ ὑπὸ φραγκικῶν, ὡσεπιτοπολύ, φυλῶν, ἀλλ' ἡ καταγωγὴ, ἡ γλῶσσα, ἡ θρησκεία, τὰ ἔθιμα, ἦσαν κοινὰ, ἐπομένως καὶ τὸ συμφέρον τῆς κοινῆς ἀπελευθερώσεως κοινόν. Ἡ Κέρκυρα, ἰδίως, εἶχε τότε ἀπέναντι αὐτῆς τοὺς ἀτρομήτους ἀρματολούς, καὶ ὁ Ἀληπασᾶς ἐτυράννει εἰς τὰ Ἰωάννινα. Οἰκογένεια τινες τῆς νήσου ταύτης, ἐκ τῶν ἐγκριτοτέρων, ἐθεώρουν ἀληθινὴν εὐγένειαν τὸ λαλεῖν καθαρῶς τὴν ἑλληνικὴν, παρὰ τὴν γενικὴν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως συνήθειαν τοῦ λαλεῖν τὸ ἐνετικὸν ἰδίωμα τῆς ἰταλικῆς. Προσέτι δὲ μέγιστον πλεονέκτημα διὰ τὰς οἰκογενείας αὐτὰς ἦτον τὸ διατηρεῖν σχέσεις μὲ τοὺς ἀρματολούς τῆς Στερεᾶς, καὶ υποβάλλει εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τῆς ὀθωμανικῆς τυραννίας. Μεταξὺ τῶν εὐαρίθμων αὐτῶν οἰκογενειῶν, διεκρίνετο, ἐπὶ τοιούτοις αἰσθήμασι, ἡ καποδιστριακὴ.

Περὶ τὸ δέκατον ἔτος τῆς μεγάλῃς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, νεώτατος ἔτι, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς Παταύιον ὅπως ἐκπαιδευθῇ. Τὸ ἐν Παταύῳ πανεπιστήμιον διεκρίνετο τότε ὡς ἐν τῶν σοφωτέρων μεταξὺ τῶν πανεπιστημίων ὅλης τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης. Ὁ πατὴρ εἶχε τὴν δικαίαν ἀξίωσιν νὰ μάθῃσι τὰ τέκνα του ἐπιστήμην τινὰ ὡς ἐφόδιον τοῦ βίου αὐτῶν. Ὁ Ἰωάννης ἠσπᾶσθη τὴν ἰατρικὴν, ἀλλὰ συγχρόνως ἐπεμελήθη νὰ γίνῃ καὶ ἐγκυκλοπαιδικός. Ἐντεῦθεν ἡ ποικιλία τῶν γνώσεων τὰς ὁποίας ἀνέπτυξε κατὰ τε τὸ διπλωματικὸν αὐτοῦ σῆμα καὶ κατὰ τὴν κυβερνήσιν τῆς πατρίδος του.

Ὁ κ. Σάθας μὲς ἔλυσε τὸ ζήτημα τὸ συνταράχων τὴν κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἀντιπολίτευσιν, τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ λογίων συγκειμένην. Ὁ Κυβερνήτης, ἀντὶ τῆς Ἀθηνᾶς, παρεδέχθη ὡς σύμβολον τοῦ κράτους καὶ ἐν ταῖς σφραγίσιν καὶ ἐν τοῖς νομίμασι, τὸν Φοῖνικα. Ἐλεγε δὲ ἡ ἀντιπολίτευσις ἐκείνη ὅτι ὁ Κυβερνήτης θέλει νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος ὡς πλάσμα μυθολογικόν, ὡς ἂν ἡ Ἀθηνᾶ μὴ ἦτο μυθοπλαστικὴ. Ἀλλ' αἱ ἀντιπολιτευσεις, ὅταν μαίνωνται, φυσικῶς τῷ λόγῳ, δὲν ἠξέουρον τί λέγουν, καθὼς καὶ αἱ ἐξουσίαι, ὅταν μεθύσωσιν ἐκ τῆς ἀυταρχίας των, ὁμοιάζουσι τοὺς ἐκ τῆς ζάλης τοῦ οἴνου μεθύοντα, ἡ μέθη δὲ μικρὰ

μανία ἐστὶ Τούτο δὲ γνωστὸν ἡμῖν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων. Λέγει λοιπὸν ὁ κ. Σάθκς ὅτι, ὅτε ὁ Κυβερνήτης ἐμαθήτευεν εἰς τὸ Παταύιον, οἱ ἐκεῖσε σπουδασταὶ ἔλληνες συνεννόηθησαν περὶ συστάσεως ἐταιρίας τινος, σκοπούσης τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἔθνους, ὡς σύμβολον δὲ αὐτῆς παρεδέχθησαν τὸν φοίνικα ἐκ τῆς τέφρας τοῦ ἀναζωογονούμενον, εἴτε χάριν τῆς ιδέας, ἐχούσης ἀρμόζουσιν τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς μέλλουσας νὰ ἀναγεννηθῆ, εἴτε κατὰ μίμησιν τῆς ἀμερικανικῆς ὁμοσπονδίας, τὸν φοίνικα καὶ αὐτή, ὡς σύμβολον τοῦ κράτους, ἀναστηλώσασα. Ὁ κ. Σάθκς, ἂν καλῶς ἐνθυμοῦμαι, ἀποδίδει τὴν τῆς τοιαύτης ἐταιρίας σύστασιν εἰς τὸν νέον Καποδίστριαν, καὶ βεβαιοῖ, νομίζω, ὅτι οἱ νέοι ἐταῖροι ἔφερον δακτύλιον, ἀνάγλυπτον φέροντα τὸν φοίνικα. Οὐδὲν ἄπιθανον ἢ ἀνάμνησις αὐτῆ τοῦ βίου του νὰ ἦτο τοσοῦτο ἰσχυρὰ εἰς αὐτὸν ὥστε θεώρησε καταλληλοτέρην τὴν ἔκφρασιν τοῦ φοίνικος, ἢ τὴν ἔκφρασιν τῆς Ἀθηνᾶς, ὡς συμβόλου τοῦ κράτους.

Οἱ περὶ Κυβερνήτου γράφοντες ἰσχυρίζονται ὅτι ἦτον ἐκ νεότητος πλατωνικός, πυθαγόρειος, προσέτι δὲ λάτρης τῆς φιλοσοφίας τοῦ περιλαλήτου φιλοσόφου Κονδιλιάκ, καὶ ὅτι, ἂν καὶ ἰατρός, ἀπεστρέφετο τὸν ὕλισμὸν, καὶ τὸν πνευματισμὸν ἀπεθαύμαζεν.

Ὅλα ταῦτα εἶναι ξένα τῆς διατριβῆς ταύτης, ἐν δὲ καὶ μόνον παραδέχομαι ὡς ἀληθές. Ὁ ἀνὴρ ἐγεννήθη μεγαλοφυῆς, ἠτύχησε δὲ νὰ ἔχη καρδίαν ἀγαθὴν, καὶ λαβὼν ἀγωγὴν χριστιανικὴν, καὶ μάθησιν ποικίλην καὶ βάσιμον, ἠδυνήθη νὰ μελετήσῃ τὰ σύγχρονα μέγιστα συμβάντα μὲ κρίσιν ἀσφαλῆ, καὶ νὰ μὴν ἀπατηθῆ περὶ τῶν ὀριστικῶν αὐτῶν ἀποτελεσμάτων. Εἰς τοῦτο, κυρίως, ὀφείλει τὸ προσεχὲς εὐρύτατον στάδιόν του εἰς κράτος ὅπου ἡ θέλησις τοῦ μονάρχου ἦτον ὁ υπέρτατος νόμος. Πεῖρα δὲ ἀλάνθαστος, ἀποκτηθεῖσα κατὰ τὴν τέλεσιν σοβαρωτάτων συμβάντων, ἐπιδράντων ἐπὶ τῆς μελλούσης τύχης ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπικρατειῶν, ἐσχημάτισεν, ἐν αὐτῷ, τὸν δημιουργὸν ἐκείνον χαρρακτῆρα, οὗτινος ἡ ἐκτίμησις δὲν ἐγένετο εἰσέτι, ὡς πρέπει, καὶ ἡ Ἑλλὰς θὰ φάγῃ πολὺν ἄρτον καὶ πολὺ ἄλας ἀκόμη διὰ τὴν ἀποκτήσῃ ἄνδρα δυνάμενον νὰ βαδίσῃ, ἐν τῇ διοικήσει αὐτῆς, ἐπὶ τὰ ἔχνη ἐκείνου, τὸν ὅποιον εἶθε ἡ θεία Πρόνοια νὰ εὐδοκήσῃ ὅπως ἀποτυπώσῃ, ἐν ταῖς μελλούσαις ἑλληνικαῖς γενεαῖς, ὅμοιον καθ' ὅλα, καὶ ἀπαράλλακτον.

Ἡ ἐπανάστασις, κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας, καὶ οἱ ἀριστοκράται αὐτῆς ἠναγκάσθησαν νὰ χορεύωσι, περὶ τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, τὴν μασσαλιώτιδα καὶ τὴν καρμανιώλαν. Ὅ,τι συνέβη ὅπου ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις ἐπάτησε τὸν πόδα τῆς, συνέβη καὶ ἐκεῖ. Ἀλλά,

δὲν παρήλθε καιρὸς πολὺς, καὶ οἱ γάλλοι ἠναγκάσθησαν ν' ἀποχωρήσωσι. Αἱ ἠνωμένοι δυνάμεις τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Τουρκίας κατέλαβον τὰς νήσους ἐκεῖνας, καὶ ἡ Ῥωσσία, κυρίως, ἥτις διέθετε τὴν πολιτικὴν αὐτῶν τύχην, ἀφῆκεν αὐτὰς ἐλευθέρως νὰ κυβερνηθῶσιν ὅπως ἂν ἐνόμιζαν συμφερότερόν των. Τότε ὁ νέος Καποδίστριας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα ἐκ τῶν σπουδῶν αὐτοῦ. Ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις του, ἀνεκηρύχθη τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, καὶ πρώτην τότε φοράν, μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ τελευταίου ἑλληνικοῦ βασιλείου τῆς Τραπεζοῦντος, ἠκούσθη, καθ' ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι ἀνεφάνη ἀπροσδοκῆτως κράτος ἑλληνικὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰόνιος Πολιτεία.

Μέγιστον ἦτο τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ νέου σπουδαστοῦ τοῦ Παυτοῦ, ἴσως δέ, κατὰ τὴν γνώμην μου, τὸ πολιτικώτερον πάντων τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ἔργων. Εἰς ἣν εὐρίσκετο τότε κατάστασιν, ὁ ἑλληνισμὸς ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην ἐνὸς κέντρου ἑλληνικοῦ, ἐλευθέρου καὶ ἀνεξαρτήτου, τὸ ὅποιον κατὰ τὰς περιστάσεις, νὰ χρησιμεύσῃ, κατ' ἀρχάς, ὡς ἑλληνικὸν συνεντευκτήριον καὶ παρασκευαστήριον, ἐν προσήκοντι δὲ χρόνῳ, ἡ ἀφετηρία πάσης ἐνεργείας πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἔθνους. Ἀληθῶς, ἰδέα μεγίστη καὶ πανελλήνιος, ἀξία τῆς μεγαλοφυΐας καὶ τῆς φιλοπατρίας τοῦ νέου ἑλληνος πολιτικοῦ. Δικαίως δέ, διὰ τοῦτο, καὶ ἐκλήθη νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν νέαν πολιτείαν ὡς ὑπουργὸς τῆς ἐπικρατείας, μόνος ὑπουργὸς τὸν ὅποιον ἡ πολιτεία ἐκεῖνη εἶχε, κατὰ τὸ πολίτευμα, καὶ εἰς τὸν ὅποιον συνεκεντροῦτο ἅπανα ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις.

Ἡ Ῥωσσία διώρισε ἀντιπρόσωπόν της παρὰ τῇ νέᾳ πολιτείᾳ τὸν Μοσενίγον, ἐπικανήσιον καὶ τοῦτον. Ὁ ἀντιπρόσωπος οὗτος ἦτον εἶδος ἀρμοστοῦ.

Εἰς τὰ πρῶτα δοκίμια τῆς διοικητικῆς αὐτοῦ δεξιότητος, ὁ νεαρὸς ὑπουργὸς ἀπέδειξεν ὅτι ἐγνώριζε κάλλιστα πῶς ἔπρεπε νὰ διοργανώσῃ πολιτείαν, διηρημένην εἰς νήσους ἑπτὰ, ἐκάστη τῶν ὁποίων εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ πρωτεύσωσι τὰ ἰδικά της συμφέροντα, ἐν τῷ συνόλῳ τῶν πολυειδῶν συμφερόντων σύμπαντος τοῦ Ἰονίου λαοῦ. Καὶ κατηύνασε μὲν, κατ' ἀρχάς, τὰ πάθη τῶν φατριῶν καὶ τοῦ ὄχλου, τὰ ἐξαφθέντα, κατὰ τὴν κατοχὴν τῶν νήσων ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, οὐχ ἦττον ὅμως ὑπεκκίοντο καὶ ἐξαγριούντο, ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, συνδουλιζόμενα ὑπὸ τῆς φιλοταράχου ἐκείνης ἐποχῆς, καθ' ἣν τὰ πάντα ὑπέκειντο εἰς κλονισμούς, ἕνεκα τοῦ ἀκαταπύστου πολέμου καὶ τῆς ἀβεβηχιότητος τῆς τύχης τῶν ὅπλων. Οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἐθρήνουν ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας, αἱ τοπικαὶ ἀρχοντικαὶ φατρίαι, αἱ ἀπληρχιομένοι ἤδη, ἐκκαρδύκουν ποτε νὰ ὑπερισχύσῃ ἡ μίξ κατὰ τῆς ἄλλης, οἱ ἐργατικοὶ καὶ

ἅπανα ἢ μεσαιά τάξεις εἶχον διακριθεῖς εἰς φιλογάλλους καὶ φιλορωσσοὺς, καὶ ὁ ὄχλος (ὄχλος πολὺς!) διεκύβευε τὴν τύχην τῆς νέας πολιτείας, διὰ ἀνοσιουργημάτων, παραλυόντων τὴν νόμιμον τάξιν. Οἱ φόροι δὲν εἰσεπράττοντο, καὶ ὁ πρόεδρος τῆς νέας δημοκρατίας, ἀνὴρ ἐνάρετος, ἠναγκάσθη ν' ἅπαντᾷ εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους παραπονομένους διὰ τὴν καθυστέρησιν τῶν μισθῶν των, ὅτι, ἀποῦ δὲν πληρόνωνται, κἄμουν καλὰ καὶ αὐτοὶ νὰ μὴν ἐργάζωνται. Τὴν τοιαύτην ἐλεεινὴν καὶ ἀθεράπευτον κατάστασιν ὑπεστήριζεν ἢ ἐν γένει ἀνάστατος σχεδὸν κατάστασις ὅλης τῆς στερεᾶς Εὐρώπης. Οὔτε οἱ λαοὶ αὐτῆς, οὔτε αἱ κυβερνήσεις αὐτῶν, οὔτε οἱ ἡγεμόνες, ἐγνώριζαν τί ἐξήτουν, λέγει αὐστηρὸς τις τῶν ιστοριογράφων τῆς μεγαλοπράγμονος, ἀλλὰ φρενᾶς, ἐκείνης ἐποχῆς. Ὑπὸ σκοτοδινιάσεως πάντες ἐκυριεύθησαν ὅταν εἶδον τὸν δαιμόνιον ἄνδρα τῶν δύο τελευταίων αἰῶνων αὐτοκράτορα τῆς νικηφόρου Γαλλίας.

Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων προσκομμάτων, καταπολεμούντων τὴν ἐμπέδωσιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς τάξεως, ὑπὲρ ὧν συνεκφαλιούντο οἱ σπουδαιότεροι ὄροι τοῦ προγράμματος τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Ἐπικρατείας, ἡ Γερουσία, δύναμις ἰσχυρά, διότι περιέκλειε ἐν ἑαυτῇ πᾶσαν τοπικὴν ἐπιρροήν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν μοχθηρίαν, ὑποσκάπτουσαν τὸ κύρος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, κατήντησε νὰ ἔλθῃ ἀντιμέτωπος πρὸς αὐτήν, καὶ, διὰ σοφισμάτων καὶ ἀπηρχαιωμένων προληπτικῶν ἐξέων, νὰ φιλονεικῇ καὶ ἀμφισβητῇ καὶ αὐτὰ τὰ ἱερώτερα καὶ αὐτὰ τὰ σοφώτερα καὶ συνετώτερα τῶν μέτρων τὰ ὅποια ὑπηγόρευεν ἡ κοινὴ σωτηρία καὶ τὸ μέλλον τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὸ ὅποσον ὁ ὑπουργὸς ἐκεῖνος ἔθετο ἐν τῇ συνειδήσει του ὡς τὸν κυριώτερον λόγον τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς μικρᾶς ἐκείνης ἑλληνικῆς καὶ δημοκρατικῆς πολιτείας. Τὸ δυστύχημα ἦτον ὅτι οἱ λοιποὶ τῶν ἐπτανησίων δὲν ἦσαν εἰσέτι ὄριμοι ὅπως ἐννοήσωσι τὸν μεγαλεπήβολον συμπατριώτην των, ἐνῶ, ἂν ἤθελον τὸν ἐννοήσαι, ἢ Ἐπτάνησος, μετ' ὀλίγον ἤθελε λάβει τὴν ἀγήρατον δόξαν τοῦ ν' ἀναδειχθῇ ὁ πρῶτιστος προμαχὼν τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Ὁ Ἀληπεσᾶς ἀφ' ἐτέρου ὑπέβλεπε τὴν νέαν πολιτείαν Ὑποπευόμενος δὲ τοὺς ἀρκατωλοὺς, ἐξεδίωκεν αὐτοὺς ἐκ τῆς Ἠπείρου, ἐκεῖνοι δὲ κατέφευγον εἰς τὴν Κέρκυραν. Πῶς δὲ νὰ οἰκονομηθῶσιν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι! Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ρωσσίας ἤκουσε τὴν συμβουλὴν τοῦ ὑπουργοῦ, ὅπως μὴν ἀφήσῃ τοὺς ἄνδρας ἐκείνους νὰ δικασθῶσιν τῇ δε κἀκεῖσε πρὸς εὐρεσιν τύχης καὶ πόρου ζωῆς, ἀλλὰ νὰ τοὺς χροισμοποιήσῃ, ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ιδέας. Τότε ἐσχηματίσθησαν, πρῶτην φοράν, τὰ ἑλληνικὰ τάγματα ἐν Ἐπτανήσῃ, τὰ ὅποια καὶ ἡ Ἀγγλίς κατόπι ἐπεριποιήθη, διὰ ἄλλους λόγους.

Τῆς πολιτείας εὐρισκομένης εἰς κατὰστασιν παραλυτικὴν, ὁ ὑ-

πουργός, προβλέπων ὅτι, ἐντὸς ὀλίγου, τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης ἤθελον ὑποστῆ μεταβολὴν αἰφνιδίαν, δυναμένην νὰ ἐπιδράσῃ ὀλεθριῶς καὶ ἐπὶ τῆς τύχης τῆς ἑπτανήσου, ἐσυμβούλευσε τοὺς συμπατριώτας του ν' ἀποστείλωσι πρεσβείαν πρὸς τὰς μεγάλας Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης, ὅπως συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῆς νέας πολιτείας, καὶ ζητήσῃ πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ τακτοποιήσῃ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς διοίκησιν. Δυστυχῶς, δὲν εἰσηκούσθη. Τὰ ἀτομικὰ πάθη ἔβραζαν, καὶ τὰ φατριαστικὰ συμφέροντα, καθὼς παντοῦ, ἐν τοιαύταις περιστάσεσι, οὕτω καὶ ἐκεῖ, ἐξηγηρίωθησαν εἰς βαθμὸν ὥστε οὐδεμία συνεννόησις ἦτο δυνατὴ πλέον. Ἡ δίψα τῆς ἐξουσίας ἐτύφλωνε τὸν νοῦν τῶν πολιτευομένων, καὶ ἅπαντες ἐζήτουν διέξοδον, οὐχὶ πρὸς σωτηρίαν τῆς πολιτείας, ἀλλὰ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν παραλόγων ἀξιώσεών των. Οἱ μὲν ἤθελον τὴν ἐπανάστασιν μεθ' ὅλων τῶν συνεπειῶν αὐτῆς, οἱ δὲ ἦσαν προσκεκολλημένοι εἰς τὰ ἀριστοκρατικὰ δόγματα τῆς μακκαριτίδος ἐνετικῆς δημοκρατίας. Ἀλλὰ οὔτε ἡ ἐπανάστασις ὑπῆρχε πλέον ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, οὔτε ἡ ἐνετικὴ δημοκρατία ἠδύνατο πλέον ν' ἀναγεννηθῇ. Καὶ ἡ μὲν καὶ ἡ δὲ εἶχον ἤδη ἀποθάνει, καὶ ἡ κηδεῖα των ὑπῆρξεν πάνδημος.

Ὁ νέος ὑπουργός καλῶς προεῖδε. Ἡ συνθήκη τοῦ Τιλσίτ, τὸ 1807, ἀπέδωκε τὴν Ἑπτάνησον εἰς τὴν Γαλλίαν. Οἱ φιλελεύθεροι ἐπίστευσαν ὅτι θὰ χορεύσωσι πάλιν τὴν μασαλιώτιδα καὶ τὴν καρμανιώλαν, περὶ τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας λησιμονήσαντες ὅτι ἡ Γαλλία εἶχεν ἤδη αὐτοκράτορα καί, ποῖον αὐτοκράτορα! τὸν Ναπολέοντα. Οἱ Γάλλοι ἐπανελθόντες ἐσωφρόνισαν αὐτούς. Τὸ ρωσικὸν κνούτο ὑπῆρξε γλυκύτερον τῶν γαλλικῶν τιμωριῶν. Ἡ Ἰόνιος ἀνεξάρτητος καὶ δημοκρατικὴ πολιτεία ἐξέπνευσε, καὶ ἡ ξενοκρατία ἐπανελάβε τὸ ἀπαίσιον αὐτῆς ἔργον.

Ὁ νέος Καποδίστριας, μετὰ τὸ ναυάγιον τοῦτο τῶν γλυκυτέρων του ἐλπίδων, εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον. Ὁ Καῖσαρ Βερτιέ καὶ ὁ στρατηγὸς Δουζελώ, οἵτινες ἐκυβέρνησαν τὰς νήσους ἐν ὀνόματι τοῦ Ναπολέοντος, ἐπροσπάθησαν, ἀλλὰ ματαίως, νὰ πείσωσιν αὐτὸν ὅπως δεχθῇ γαλλικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ τοῦ προσέφερον θέσιν τινα παρὰ τῆ συμβουλίᾳ τῆς ἐπικρατείας. Ὁ προσεκτικῶς παρακολουθῶν τὰ μέγαρα τῆς Εὐρώπης συμβάντα πρῶν ὑπουργός ἐλαβε τὴν ἱκανότητα νὰ προείδῃ ὅτι ἡ Ἑλλάς οὐδὲν ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ ἐκ τῆς Γαλλίας, μὴ συνδεομένης μετ' αὐτῆς δι' οὐδενὸς τῶν δεσμῶν ἐκείνων τῶν δυναμένων νὰ συνδέσωσι τὰ ἔθνη εἰς κοινοπραξίαν τινα πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν. Τὸ μέλλον τοῦτο ἐβλεπεν εἰς μόνην τὴν Ρωσσίαν, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ ἡ σοβαρὰ αὐτῆς σκέψις τοῦ καὶ ἡ ἀκράδαντος αὐτῆ πεποίθησις του, ἐχρησίμευσαν ὅπως ἀρνηθῇ τὴν γαλλικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ οὕτω νὰ γίνῃ τοσοῦτο

χρήσιμος και τοσοῦτο ὠφέλιμος εἰς ἑαυτὸν και εἰς τὴν πατρίδα.

Δὲν παρήλθε λοιπὸν χρόνος πολὺς ὅτε ὁ ἀρχικαγγελάριος τῆς ρωσσικῆς αὐτοκρατορίας κόμης Ρωμανῶφ ἐκάλεσεν αὐτὸν, ἐξ ὀνόματος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ρωσσίαν. Ὁ μεγαλοφυὴς Κερκυραῖος, εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην, εἶδεν τὸν δάκτυλον τῆς θεῆς Πρόνοιᾶς. Ἐδέχθη τὴν πρότασιν, και, ἀνευ ἀναβολῆς, μετέβη εἰς τὴν Πετρούπολιν.

Ὁ ἀρχικαγγελάριος ἐδέχθη αὐτὸν μετ' ἄκρας φιλοφροσύνης. Ἄλλ' ἀντὶ νὰ χρησιμοποιεῖται ἀμέσως τὴν ἱκανότητά του, ἄφησεν αὐτὸν εἰς πλήρη ἀεργίαν, και σχεδὸν εἰς πλήρη ἀπελπισίαν, ἐν μέσῳ τῆς Παλμύρας ἐκείνης τῆς Ἄρκτου, ἥτις, κατὰ τὴν ὥραιάν τοῦ Σιατωβριᾶν ἔκφρασιν, δὲν ἦτον ἄλλο παρὰ ἀπέραντος ἔρημος ἀνθρώπων. Ἡ καταστροφή τῆς Ἰονίου πολιτείας ὑπῆρξεν εἰς αὐτὸν πληγὴ θανάσιμος, και ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην ἐνασχολήσεως ἐνεργοῦ. Διὰ τοῦ μειλιχίου χαρακτῆρος αὐτοῦ και τῆς εὐγενοῦς φυσιογνωμίας του, κατώρθωσε νὰ ἐκλύσῃ τὴν προσοχὴν ἐξαιρέτων τινῶν ἀνδρῶν, παρ' οἷς ἀπήλυσεν ὅ,τι ἐπεθύμει, ἤγουν συνκλαστροφὴν σοβαρὰν και ἱκανὴν νὰ στηρίξῃ αὐτὸν εἰς τὰς πεποιθήσεις του.

Και ἡ πρώτη αὐτοῦ ἐνασχόλησις ὑπῆρξεν ἡ μελέτη τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει ὅτι ἤξευρε πόθεν ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ τὸ νέον στάδιόν του, ὡς ἤξευρε, και προτοῦ ἀναλάβῃ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος, νὰ γνωρίσῃ, ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ἂν και μακρὰν, τὸν ἑλληνικὸν λαόν. Τινὲς τῶν περὶ αὐτοῦ γραφόντων λέγουσιν ὅτι ἦτον ὀπαδὸς τοῦ Λαβᾶτερ, ὡς ἐπίσης ἄλλοι ἰσχυρίζονται ὅτι προσκεφαλαῖόν του εἶχε τὸν Πλάτωνα, ὡς περὶ τούτου και ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος. Ὅπως και ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα τοῦτο, βεβαίως δὲν ἠθέλησε νὰ μελετήσῃ μόνον τὰς ρωσικὰς φυσιογνωμίας, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ σπουδάσῃ σπουδαιότερόν τι, ἥτοι νὰ σπουδάσῃ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὃν ἡ Θεῖα Πρόνοια ὑπέδειξεν εἰς αὐτὸν ὡς δευτέραν πατρίδα του, τὴν ὁποίαν ἦτον ἐνδεχόμενον νὰ κληθῆ νὰ ὑπηρετήσῃ. Κατὰ τὴν ἀρετὴν ὅμως και τοὺς τρόπους, μεγάλως πιθανολογεῖται εἰς τοὺς γνωρίσαντας αὐτὸν ἐκ τοῦ σύνεργου, ὅτι εἶχε πολλὴν τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν Λαβᾶτερ.

Κατὰ τὴν διετὴ ἀεργίαν του, θέλων νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ρώσους ὑπουργοὺς δείγματα τῆς ἑαυτοῦ πολιτικῆς δεξιότητος, ἐγνωστοποίησεν εἰς αὐτοὺς ὑπομνήματά τινα, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάγνωσις ἐκίνησε τὴν περιέργειαν τοῦ μυστικοσυμβουλίου τῆς Πετρούπολεως, και τότε ὁ ἀρχικαγγελάριος ἀπεφάσισε νὰ τὸν προσλάβῃ εἰς τὸ διπλωματικὸν σῶμα. Τοῦ ἐπρότεινε λοιπὸν τὴν θέσιν τοῦ συμβούλου παρὰ τῇ ρωσικῇ πρεσβείᾳ τῆς Βρασιλίας. Ἄλλ' ἡ θεῖς αὕτη ἐφάνη εἰς αὐτὸν ἐξορία φανερά. Ν' ἀπομακρυνθῆ τόσον πολὺ τῆς πατρί-

δης του και τῶν γονέων του, νὰ ἐξορισθῆ εἰς τὸ ἄλλο ἡμισφάριον, νὰ παύσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ σκέπτεται καὶ νὰ πράττῃ ὑπὲρ τῆς δούλης πατρίδος, νὰ λησμονηθῆ, τέλος πάντων, εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, ὅπου οὐδὲν ἰδανικὸν ἠδύνατο νὰ τὸν θέλῃ διὰ νὰ καταστήσῃ ἐκὺν τὸν χρέισμον εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ βασιανζιζμένου ἔθνους του, ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀπελπιστικαὶ προκαταλήψεις τὸν ἐτυράνησαν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας· οὐδὲως ὅμως ἀναλογισθεὶς τὴν διετῆ ἀργίαν του καὶ τὴν ἀνάγκην εἰς ἣν, ἀποποιούμενος, ἤθελεν εὐρεθῆ νὰ περιμένῃ, εἰς τὸ ψυχρότατον ἐκεῖνο κλίμα, τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης, ἀπεφάσισε ν' ἀρνηθῆ, καὶ ἠρνήθη, ἐζήτησε δέ, ἂν δυνατόν, νὰ τοῦ δοθῆ ἡ θέσις ὑπερκρίθμου τινος ὑπαλλήλου πρὸς τῆ ἐν Βιέννῃ πρεσβεία, ἥτις ἦτο τότε κενή.

Ἡ ἐκλογή του αὕτη εἶχε τὸν σκοπὸν τῆς. Ἡ Βιέννη τότε ἦτον ὁ τύπος ἐνθα ἐμελλον ν' ἀναπτυχθῶσιν ὅλα τὰ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος ἀντιδραστικὰ μέτρα. Ἦτον ἡ ἀπόκρυφος καὶ πανεῦργος ἐστία, ὅπου συνεκεντρῶντο σιωπηλῶς ἅπαναι αἱ δυσχερέσκαι καὶ αἱ ψυχρότητες τῶν ἀπειλουμένων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, κατὰ τῆς ἀπεριορίστου ὑπεροχῆς τοῦ τροπαιούχου πολεμιστοῦ, ὅστις ἦτο φανερόν πλέον ὅτι ἐσχέδιασε ν' ἀνακηρυχθῆ δικιτητῆς ὅλης τῆς Εὐρώπης. Ὁ Ἕλλην ἀκόλουθος τῆς ἐν Βιέννῃ ρωσικῆς πρεσβείας ἠθέλησε, δεχόμενος τὴν ταπεινὴν ταύτην θέσιν, νὰ δυνηθῆ ἐξ αὐτῆς νὰ ἐπισκοπήσῃ καὶ μελετήσῃ ἅπαντα τὰ προδρομικὰ σημεῖα τῆς μεγάλης ἐκείνης ἀντιδράσεως, τῆς ὁποίας προεῖδεν ὅτι κύριος μοχλὸς θὰ ἦτο τὸ ρωσικὸν ἀνακτοβούλιον.

Ἦτο ἤρχε τότε ἐν Βιέννῃ ρώσος πρεσβευτῆς ὁ Στακελθέργ· οὗτος ἐδέχθη τὸν Ἕλληνα ἀκόλουθον, μετὰ τινος δυσπιστίας. Ἀλλά, μετ' οὐ πολὺ, αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ἐδίστασε ν' ἀναθέσῃ εἰς αὐτὸν ἐργασίαν τινα, λίαν κερύεργον. Τὸν ἐπεφόρτισε νὰ συντάξῃ ὑπόμνημα περὶ Τουρκίας καὶ περὶ τοῦ ἡπειρωτικοῦ συστήματος, σχετικῶς ὅμως πρὸς μόνους τοὺς Χριστιανούς τῆς Ἀνατολῆς.

Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐπραγματεύθη ὁ νέος Ἕλλην διὰ διαφόρων ἀλληλοδιαδόχων ὑπομνημάτων, εἰς ἃ διέλαμπον κρίσεις φωτεινόταται καὶ σχεδὸν ἄξια μεγίστης προσοχῆς. Ἐνεκὰ τούτου, καὶ ἀπεσιέλλοντο τὰ ὑπομνήματα αὐτά, τακτικῶς, πρὸς τὴν ρωσικὴν κυβέρνησιν ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ, μὴ ἀποκρύπτοντος τὸν συγγραφέα.

Ἐν τούτῳ, τὰ πάντα ὀριμαζῶν, καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐπληρίαζε. Κατὰ τὸ 1811, ἐπρομηνήνετο γενικὴ ἀναστάσις· ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία, Ναπολέων καὶ Ἀλέξανδρος, ἀντεφιλοτιμοῦντο τίς νὰ καταβάλῃ τὸν ἄλλον. Ἡ Ἀγγλίη ἀνησῶχει καὶ ἐστενοχωρεῖτο ὡς ἐκ τῆς μικρῆς ἀπομονώσεώς τῆς, καὶ πᾶσαν κατέβαλλε προστάθειαν ὅπως συνενώσῃ ὅλας τὰς λοιπὰς μεγάλας Δυνάμεις καὶ

ὄλους τοὺς λαοὺς εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἀπὸ τῆς ναπολεοντείου ὑπεροχῆς ἀπαλλαγῆς αὐτῶν, ἐνῶ ἡ Ἰσπανία, περιορισθεῖσα εἰς τὰ Γάδαιρα, καὶ δεσμευθεῖσα εἰς τὰς ἡρακλειωτικὰς στήλας, ὡς ὁ Προμηθεύς, ἐπάλαμνον εἰσέτι γενναίως κατὰ τοῦ γίγαντος ἀντιπάλου αὐτῆς.

Ἐπὶ ἐξκεταίαν ἡ Ρωσσία ἐπόλεμει κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Περσίας. Καὶ ὅμως, συνήθροισε πᾶσαν διαθέσιμον δύναμιν αὐτῆς ὅπως δυναθῆ ἢ ἀντιπαχθῆ κατὰ ἐχθροῦ, θεωροῦντος αὐτὴν ὡς τὸ μόνον καὶ τελευταῖον πρόσκομμα εἰς τοὺς σκοπούς του. Ἰπὸ νέων τότε ἀνησυχῶν συνεταράχθη ὅλη ἡ Εὐρώπη. Δυστυχῆς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὑπῆρξε τὸ ἔτος 1811. Πανταχόθεν ἐπρομηνύετο καταγίγ. Κομήτης δέ, ἔχων σχῆμα ρομφαίας, ἐπεφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἦτον ὁ μέγας κομήτης τοῦ 1811, ὁ ἀνακαλυφθεὶς ὑπὸ τοῦ Φλωζέργου κατὰ μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὁ κατόπιν ἐπικληθεὶς τοῦ 1812, διὰ τὴν σύγχρονον σχεδὸν καταστροφὴν τῆς ναπολεοντείου στρατιᾶς ἐν Ρωσσίᾳ, καὶ διότι ἀνεφάνη πάλιν κατὰ ἰκνουάριον καὶ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1812.

Ὁ Ναπολέων ἠτοιμάζετο εἰς πόλεμον, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἔκλειεν εἰρήνην μετὰ τῆς Τουρκίας, καὶ συνεμάχει μετὰ τῆς Σουηδίας, πλησιάζων συγχρόνως, ὅσον ἠδύνατο, καὶ τὸ βρετανικὸν ὑπουργεῖον. Μόνος ὁ τῆς Ρωσσίας ἀρχικαγγελάριος Ρωμανζώφ ἠλπίζεν ἀκόμη ὅτι ἤθελε κατορθῶσαι νὰ διατηρηθῶσιν αἱ εἰρηνικαὶ σχέσεις μετὰ τοῦ Ναπολέοντος. Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἐπετάχον τὴν ρῆξιν. Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας διώρισε τὸν ναύαρχον Τσιτσαγῶφ, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ στρατηγοῦ Κουτουζῶφ, ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Δουνάβεως, ἐνταλθέντα συγχρόνως νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς ἐν Βουκουρεστίῳ ἀρξαμένας περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις. Ἀλλ' ὁ Κουτουζῶφ, δυνάμει τῆς πληρεξουσιότητος ἣν εἶχε, ἔσπευσε καὶ ὑπέγραψε, κατὰ τὴν 2 μαΐου 1812, τὰ προκαταρκτικὰ τῆς εἰρήνης. Τοῦτο δέ, ὡς ἦτον ἐπόμενον, παρώρισε τὸν Ναπολέοντα, καὶ ἐπετάχονε τὴν πορείαν τῆς ἐκστρατείας τῶν πεντακοσίων χιλιᾶδων πρὸς τὸν ποταμὸν Νίεμεν, ὅπερ ἐσήμαινεν ὅτι ἀπεφάσισε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ρωσσικὸν ἔδαφος.

Ὁ Τσιτσαγῶφ εἶχε ὀδηγίαις μυστικῆς, καὶ ἐξουσίαν σχεδὸν ἀπεριόριστον. Τὸ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν αὐτοῦ σχέδιον εἶχεν ἐγκριθῆ ἐν Πετρούπολει, καὶ τοῦ σχεδίου αὐτοῦ οἱ ὄροι προέβλεπον μέγιστα συμφέροντα. Ὁ τοῦ Δουνάβεως στρατός, μετὰ τὴν εἰρήνην, ἀπέβλινεν ἐκεῖ περιττός. Αἱ ὀδηγίαι δὲ τοῦ εἰρημένου ναύαρχου ἀπέβλεπον, κυριώτερον, εἰς τὸ νὰ πεισθῆ ἡ Τουρκία νὰ ὀπλισθῆ, ὅπως οὕτω διευκολυνθῶσιν αἱ ἐργασίαι τῆς μεγάλης στρατιᾶς ἥτις ἐμελλε ν' ἀντιπαχθῆ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος.

Ὅπως ἐκτελέσῃ ὁ Τσιτσαγῶφ τὸ μέγα τοῦτο σχέδιον, εἶχεν ἀ-

νάγκην ἀνδρῶν ἰκανῶν καὶ γενναίων. Ἐνθουμήθη τότε τὸν ἑλληνα Καποδίστριαν, καὶ ἐζήτησεν αὐτὸν παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος. Παρκαρῆμα ἐδόθη ἢ περὶ τούτου διαταγὴ πρὸς τὸν πρεσβευτὴν Στακελβέργ, οὗτος δὲ ἐκάλεσεν εὐθὺς τὸν ἑλληνα συνεργάτην του νὰ μεταβῆ, ἄνευ ἀναβολῆς, εἰς τὸ γενικὸν στρατόπεδον τῆς Βλαχίας. Ὁ Καποδίστριος ἀνεχώρησεν ἀμέσως, εὐχαριστήσας τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν διὰ τὸ νέον πρὸς αὐτὸν τοῦτο σημεῖον εὐνοίας, εἰ καὶ ἠγνόει ὀλοτελῶς διατὶ ἐζήτειτο, καὶ ὑπὸ τίνος τὰς διαταγὰς ἐμελλε νὰ διατελῆ εἰς τὸ μέλλον.

Ὁ καύαρχος Τσιτσαγῶφ ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Καποδίστριαν τὴν διεύθυνσιν τοῦ γραφείου του, καὶ ἰδίως τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἀλληλογραφίαν μετὰ τῆς Βιέννης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ τοῦ σερβικοῦ ἔθνους καὶ τῶν ἀνωτάτων συμβουλιῶν τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας. Περιπλέον τοῦ παρήγγηλε νὰ συντάξῃ σχέδιον διοργανώσεως ὅλων τῶν χωρῶν, τῶν κειμένων μετὰ τῶν ποταμῶν Τύρα καὶ Δουνάβεως, τοῦ Εὐξείνου καὶ τοῦ Ἰεράσου (Προύτου), χωρῶν τὰς ὁποίας ἡ Τουρκία τότε ἐμελλε νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ρωσίαν, κατὰ τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ συνθήκην. Ὁ Καποδίστριος ἀφιερώθη ἀμέσως εἰς τὰς πολύπονα καθήκοντα ἅτινα ἀνέλαβε, καὶ ἠγχαριστεῖτο, εὐρῶν εἰς τὸν Τσιτσαγῶφ τὸν ἀνθρωπὸν τὸν δυνάμενον νὰ ἐκτιμῆσῃ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. Ἐνόησε δὲ εὐχερῶς ὁποῖαν αἰ περιστάσεις ἀπήτουν ἀπὸ αὐτὸν δεξιόστητα πολιτικὴν, καὶ ἐνέκυψεν εἰς τὸ γιγάντειον ἔργον, μὲ σκοπὸν νὰ παραγγίγῃ ὠφελεῖς ὑπὲρ τῆς Ρωσσίας ἐξ ὅλων τῶν περιστάσεων θέσεως ἧτις ἀναγκασίως ἐμελλε νὰ ἦναι προσωρινή. Ἐπενήργησε δὲ ἀφανῶς ἐπὶ τοῦ κοινοῦ φρονήματος τῶν ἡγεμονιῶν, συνέδεσε νέας σχέσεις, δυναμένας νὰ γίνωσι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ χρησιμοῦ, καὶ οὕτω ἐβοήθησεν ἰσχυρῶς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ, ἀφήσας συγχρόνως διαρκεῖς εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον ἀναμνήσεις, ἂν καὶ ὁ σώφρων αὐτοῦ βίος καὶ ἡ συμπαθὴς ἀξιοπρέπειά του ἀντέκειντο προφανῶς εἰς τὰς ὡς ἐκ τοῦ πολέμου εἰσχυθείσας ἐν αὐτῷ οὐχὶ ἀνεπιλήπτους ἐξεις.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ φοβερὰ τοῦ Ναπολέοντος στρατιὰ ἐπροχώρει πρὸς τὰ πρόσω, καὶ αἰφνιδίως σχεδὸν εὐρέθη ἐπὶ τοῦ Βερουθένους. Ὁ μέγας στρατηλάτης ἤλιπισε, διὰ τῆς καταπληκτικῆς ταχύτητος, νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο ρωσικῶν στρατῶν, ἀποτελούντων δύναμιν 180 χιλιάδων ἀνδρῶν. Τούτου μὴ κατορθωθέντος, προσέβη πρὸς τὴν Σμολένσκην καὶ τὴν Μόσχην, ὅπως οὕτω τελειώσῃ δικαίως τοὺς λογαριασμούς του μετὰ τῆς Ρωσσίας.

Ἐκ τῆς ἱστορίας εἶναι γνωστὰ τὰ μετὰ ταῦτα. Κατὰ τὰς φοβερὰς ἐκεῖνας στιγμὰς τῆς εἰσβολῆς τῆς ναπολεονταίου στρατιᾶς εἰς τὴν Σμολένσκην καὶ τὴν Μόσχην, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, ἰδὼν

τὸν μέγαν κίνδυνον, μετακάλεσατο 35 χιλιάδας ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ Δουνάβεως. Τὸ σώμα τοῦτο προηκολούθησεν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ὁ Καποδίστριας, τεταγμένος ὢν ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου Τσιτσιγῶφ ὅπως συντάσσει τὰς προκηρύξεις τοῦ πολέμου, καὶ ἐκδίδη τὰ δελτία τοῦ πολέμου, τὰ ἀποστελλόμενα εἰς τὴν Βιένναν καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἔμεινεν ὁ Καποδίστριας θεατῆς ὅλης ἐκείνης τῆς φοβερᾶς καταστροφῆς τῆς κατὰ τῆς Ῥωσσίας γαλλικῆς ἐκστρατείας, ἥτοι καθ' ὅλην τὴν περιλάλητον ἐκστρατείαν τοῦ 1813. Τὸν ναύαρχον Τσιτσιγῶφ διεδέχθη ὁ στρατηγὸς Βαρκλέυ, ὅστις ἐπίσης, ὡς ἐκεῖνος, ἐξετίμησε τὴν μεγαλοφυίαν τοῦ ἑλληνοσκόλου τοῦ Ῥωσσοῦ στρατοῦ, παρευρεθέντος εἰς τὰς μάχας τοῦ Λούτσεν τοῦ Βώτσεν καὶ τῆς Λειψίας, καὶ μελετήσαντος ὅλας τὰς διδακτικὰς περιπετείας τῆς πολεμικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς, κατὰ τὰς εἰρημένους μάχας καὶ κατὰ τὴν ἀναγκωχὴν τῶν ὄπλων, καὶ ἀντιληφθέντος ἰδίως ὅμοια τὴν πραγματικὴν πτώσιν τοῦ γίγαντος. Εἰς τὴν Φραγκοφύρτην δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν ἐπίπουνον μαθητείαν του καὶ εἰς τὴν ἀσημότητά του. Τοῦτο συνέβη κατὰ νοέμβριον τοῦ 1813.

Μετὰ τὴν καταστρεπτικὴν μάχην τῆς Λειψίας, οἱ νικηταὶ συνήλθον εἰς τὴν Φραγκοφύρτην, καὶ ἐδημοσίευσαν τὴν περίφημον προκήρυξιν τῆς 30 τοῦ μηνὸς ἐκείνου, δι' ἧς ἐκαλεῖτο τὸ γαλλικὸν ἔθνος ὅπως ἀπομόσῃ τὸν Ναπολέοντα. Οἱ νικηταὶ εἶχον ἀνάγκην προσέτι νὰ ἀποσπᾶσιν ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὴν Ἑλβετίαν, καὶ νὰ ἀνοίξωσι τὴν διὰ τῶν Ἀλπεων διαβάσιν, ἀφοῦ ἤδη εἶχον ἐξασφαλισθῆ ἐκ τοῦ Ῥήνου. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔρριψε τότε τὰ βλέμματά του ἐπὶ τὸν Καποδίστριαν, τὸν ὁποῖον ἐθεώρησεν ὡς τὸν καταλληλότερον διὰ τὴν εἰς Ἑλβετίαν ἀποστολήν. Μετὰ μακρὰν συνδιάλεξιν, ὁ αὐτοκράτωρ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον τὴν σύνταξιν τῶν ὀδηγιῶν του, τὰς ὁποίας ἐνέκρινε, καὶ διέταξε τὴν παραχορῆμα ἀναχώρησιν αὐτοῦ.

Μεταθὰς εἰς τὴν Ἑλβετίαν, πρῶτιστον καθήκον του ἐθεώρησε νὰ μελετήσῃ τὰ ἑλβετικὰ πράγματα καὶ τὸν ἑλβετικὸν λαόν, ἐσυμπέριε δὲ ἐκ τῆς μελέτης αὐτῆς ὅτι δὲν ἦτο δύσκολον νὰ μηδενισθῆ ἢ ναπολεόντειος ἐπιρροή, ἂν ἐδείκνυσεν ἀδιαφορίαν ὡς πρὸς τὰ ἀντίθετα συμφέροντα, τὰ μετὰ τῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων καντωνίων ὑπάρχοντα. Γεννηθεὶς ὑπὸ δημοκρατικῆν, ἀσθενῆ, καὶ καταδιωρημένην τότε οὖσαν, συνειθισμένος δὲ εἰς τὴν ἐμπροσθὴ γλώσσαν τῶν φατριαζόντων λαῶν, εἶχεν ὅλην τὴν εὐχέριαν νὰ πραγματουθῆ ἐπιτυχῶς καὶ ἀσκανδαλίστως ὅλα τὰ δυσχερῆ ζητήματα, ἐκ τῆς λύσεως τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶτο ἡ ἐπίτευξις ἀποτελέσματος, συμφώνου πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του. Ὅθεν κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ

τὴν ὑπόληψιν ὅλων τῶν ἐλθετῶν, βαδίσας τὴν μέσσην ὁδὸν, καὶ συμβιβάσας, διὰ τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς παρηρησίας αὐτοῦ, τὰ πολιτικὰ συμφέροντα ὅλων τῶν τοπικῶν φατριῶν, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν ὠνευρεύοντο, ἄλλοι δὲ ἐφοβοῦντο, τὴν ἐπάνοδον τοῦ παρελθόντος.

Εἶχε δοθῆ σύντροφος, εἰς τὴν ἀποστολὴν ταύτην, πρὸς τὸν Καποδίστριαν ὁ ἱππότης Λεβζέλτερν, αὐστριακὸς ἀντιπρόσωπος. Ἐνῶ δὲ, κατ' ἀρχάς, αἱ σύμμαχοι δυνάμεις δὲν ἐζήτουν παρὰ τῆς Ἑλβετίας ἄλλο τι παρὰ μόνον τὴν οὐδετερότητα, ἀδύνατον καὶ ἀκυτόρωτον ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοσούτων φατριῶν, ἐπιτευχθεῖσαν ὁμῶς διὰ τῆς πολιτικῆς δεξιότητος τοῦ Καποδιστρίου, αἰφνης ἀποστέλλονται πρὸς τὸν εἰρημένον Λεβζέλτερν, διακουσῶν ἔτι τῶν περὶ οὐδετερότητος διαπραγματεύσεων, νεώτεροι διαταγαί, δι' ὧν παρηγγέλλοντο οἱ ἀπεσταλμένοι ὅπως ζητήσωσι τὴν ἐλευθέραν διάβασιν στρατοῦ διὰ τῆς ἐλβετικῆς ἐπικρατείας. Τὸ συμβᾶν τοῦτο ἐλογίσθη ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου ὡς κερκυνὸς κατὰ τῆς κεφαλῆς του. Πῶς νὰ ψευσθῆ ἀπέναντι τῆς Ὁμοσπονδίας! Πῶς νὰ δικαιολογηθῆ ἀπέναντι τῆς κοινῆς γνώμης! Πῶς αὐτὴ ἡ ὁμοσπονδικὴ κυβέρνησις ν' ἀναιρέσῃ τὰς διαθεβικιώσεις τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἀπὸ αὐτὸν καὶ κατέστησεν αὐτὰς γνωστὰς εἰς ὅλον τὸν λαόν; Πῶς ν' ἀρνηθῆ ἀφ' ἑτέρου τὴν σύμπραξίν του εἰς τὸν αὐστριακὸν συνάδελφόν του, ἀφ' οὗ οὗτος διετάσσετο νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ εἰρημένον διέβημα, τῇ συμπράξει τοῦ βῶσσου ἀπεσταλμένου! Ὅλα ταῦτα ἐθουρήθησαν εἰς ἄκρον τὸν ἑλληνα διπλωμάτην, βλέποντα τὸν κίνδυνον τοῦ ναυαγίου τῶν εἰλικρινῶν προσπαθειῶν του, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιτυχία ἐμελλε ν' ἀποτελέσῃ τὸ πρῶτον κατόρθωμά του μόλις ἀρχιζόμενον διπλωματικοῦ του σταδίου. Ἀλλ' ὁ ἀνὴρ δὲν ἐσκέπτετο μόνον περὶ ἑαυτοῦ, ἐσκέπτετο κυρίως περὶ τῆς εὐδοκιμήσεως τοῦ κοινοῦ σκοποῦ τῶν συμμάχων. Ὅθεν ὑπέγραψε μὲν τὴν πρὸς τὴν ἐλβετικὴν ὁμοσπονδίαν διακρίνωσιν, συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Λεβζέλτερν, ἀλλ' ἀνεχώρησεν ἀμέσως πρὸς τὸ γενικὸν στρατόπεδον τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐν τοσούτῳ, ἐνῶ ὁ αὐστριακὸς στρατός, ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Σβαρτσσεμπέργ, διεβίαιε τὸν Ῥήνον, παρὰ τὴν Βασιλείαν, ὁ Καποδίστριος ἐνεφανίζετο ἐνώπιον τοῦ ἡγεμόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἕνοχος, ὁ παραβιάσας τὸ γράμμα τῆς ἐντολῆς του, ἐκ φόβου μὴ παραγνωρίσῃ τὴν ἔννοιαν αὐτῆς.

Ἀλλ' ἀπροσδουκῆτως, ἡ ἐπιδέξις καὶ εὐγενὴς διαγωγὴ του ἐνεκρίθη, καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ διώρισεν ἐκ νέου αὐτὸν πρεσβευτὴν του παρὰ τῇ ἐλβετικῇ ὁμοσπονδίᾳ.

Καθ' ὅλην τὴν ἐστρατείαν τοῦ 1814, ὁ Καποδίστριος εἰργάσθη, ὅλως δυνάμειν, ὅπως συμβιβάσῃ τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων πρὸς τὴν ἡμερῖαν τῆς Ἑλβετίας καὶ πρὸς τοὺς σκοποὺς τῶν συμ-

μάχων Δυνάμεων. Τὴν 30 μαΐου τοῦ ἰδίου ἔτους ὑπεγράφητο ἡ εἰρήνη τῶν Παρισίων, καὶ συγχρόνως ἐκαλεῖτο ὁ Καποδίστριας εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὅπου ὄλα τὰ βουλευόμενα τῶν συμμάχων εἶχον ἤδη ὀριστικῶς ἀποφασισθῆ. Ὁ Ναπολέων ἐπορεύετο ἤδη πρὸς τὴν Ἑλβαν, καὶ ἡ μεγάλη Βρεταννία προέβλεψε φρονίμως περὶ ὄλων τῶν ἑαυτῆς συμφερόντων. Οἱ Βουρβῶνοι ἀνέβαινον ἤδη τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας, καὶ ὄλοι οἱ αὐτοῦργοὶ τοῦ μεγάλου ἐκείνου δράματος διεχέοντο ἐν τῇ εὐφροσύνῃ ἀνακμῆσαι τῆς νίκης, χωρὶς ὅμως νὰ προνοήσωσι τί τρέχεται ἡ αὔριον.

Ἐν μέσῳ τῆς μέθης ταύτης, ἣν ἡ νίκη ἐπροξένησεν, ὡς συνήθως τοῦτο συμβαίνει, ὁ Καποδίστριας ἐτόλμησε νὰ ὑψώσῃ φωνὴν ὅπως καταδείξῃ τὰς ἀναφωρεμένας περιπλοκάς. Ἐμελέτησε τὴν σύμβασιν τοῦ Φοντενεμπλώ, καὶ μετὰ παρρησίας προσεῖπεν ὅτι θὰ μεταμεληθῶσιν οἱ ὑπογράψαντες αὐτήν, διότι ἡ περὶ τῶν συμφερόντων τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ῥωσσίας συζήτησις παρεπέμφθη εἰς τὴν μέλλουσαν συνδιάσκεψιν. Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀντὶ νὰ ὀργισθῆ ἐπὶ τῇ ἀπροκαλύπτῳ παρρησίᾳ του, ἀπεναντίας ἐχορήγησεν αὐτῷ τὸ παράσημον τοῦ ἀγίου Βλαδδαμήρου, καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν πάλιν εἰς τὴν Ἑλβετίαν, διαταχθέντα νὰ τελειοποιήσῃ τὸ ἔργον τῆς εἰρηνοποιήσεως τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Βιέννην, ἐν καιρῷ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς νέας συνδιασκέψεως.

Κατὰ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ ἔαρος τοῦ ἔτους ἐκείνου, ὁ Καποδίστριας ἐνησχολήθη εἰς ἀκανθώδεις διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν διαφόρων καντωνίων, ἢ μᾶλλον, μετὰ τοῦ κόμματος τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ μετὰ τοῦ κόμματος τῶν δημοκρατικῶν. Οἱ ἡγέται τῶν κομμάτων τούτων ἐπροσπάθησαν νὰ κλονήσωσι τὴν πρὸς τὴν ἀμεροληψίαν του ἐμπιστοσύνην τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ ἀναδεχόμενος νὰ συμβιβάσῃ τὰ διεστῶτα διατρέχει πάντοτε τὸν κίνδυνον τῆς ἀχαριστίας.

Καὶ ὅμως, μετὰ τὸ πέρας τῶν πολυμόχθων ἐργασιῶν του, καὶ ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τὸν ἐδικαίωσαν, ἡ Ἑλβετία ὄλη καὶ τὸν ἡγάπησε καὶ τὸν ἐθαύμασε, καὶ πολίτην αὐτῶν τὸν ἀνεκήρυξαν αἱ Πολιτεῖαι τῆς Γενεύης καὶ τοῦ Βῶδ, καὶ ἡ πόλις τῆς Λυζάνης. Τοσαύτην δὲ σημασίαν ἀπέδιδεν ὁ Καποδίστριας εἰς τὰ δείγματα ταῦτα τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ὑπολήψεως τῶν Ἑλβετῶν, ὥστε ποτὲ δὲν ἐλησμόνησε νὰ κάμῃ μνεῖαν τῶν τίτλων τούτων εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς συνθήκας, εἰς ἃς φαίνεται ἡ ὑπογραφή αὐτοῦ.

Κατὰ τὰ τέλη ὁκτωβρίου τοῦ 1814, ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν τῆς ἡ ἐν Βιέννῃ συνδιασκέψεως. Ποτὲ ἄλλοτε ἡ Εὐρώπη δὲν εἶχεν ἰδεῖ τοσαύτας ἐστεμμένας κεφαλὰς συνελθούσας ἐν εἰρηνικῷ συνεδρίῳ διενέειν, μετὰ πόλεμον ὅστις κατώρθωσε ν' ἀδελφοποιήσῃ αὐτάς.

Ἄλλ' ἐντὸς τῆς συνδιασκέψεως ταύτης, κληθείσης ὅπως θέσῃ νέα θεμέλια εἰς τὸ κοινωνικὸν τῆς Εὐρώπης οἰκοδόμημα, ἡ σικηνὴ μεταβλήθη, καὶ παρ' ὀλίγον νὰ διαλυθῇ ἢ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐπικρατήσασα σύμπνοια. Καί, ἐνῶ ἡ ἐργασία διενέμετο εἰς διαφόρους ἐπιτροπὰς, καὶ ἐγένετο γνωστὴ ἡ σύμπραξις εἰς ἣν ἕκαστος ἐκαλεῖτο πρὸς συντέλειαν τοῦ ὅλου ἔργου, ὁ λόρδος Καστελερῆ ἤρξατο ἐγγράφως προκαταρκτικῆς τινος συζητήσεως μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, σκοπούσης νὰ προλάβῃ τὴν αὐξησιν τῆς ῥωσικῆς δυνάμεως, καὶ ἰδίως τὴν ἴδρυσιν τοῦ βασιλείου τῆς Πολωνίας, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἤδη ἐκφρασθῆ. Σημειωτέον ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἐλογίζετο τότε ὡς ὁ Ἀγαμέμνων τῆς εὐρωπαϊκῆς συμμαχίας, ὡς ὁ γενναϊόψυχος ἐλευθεριτῆς τῆς Εὐρώπης. Τὸ τόλμημα λοιπὸν τοῦ Καστελερῆ ἐκρίθη ὡς λίαν ῥιψοκίνδυνον, καὶ πάντες ἀνέμενον ἐξ αὐτοῦ, ὡς βεβαίαν, τὴν ῥῆξιν. Ἐκτὸς τούτου, ἤρξαντο συγχρόνως ἄλλαι συζητήσεις, σκοποῦσαι νὰ ἐγείρωσι προσκόμματα ἄλλης φύσεως. Μεταξὺ τῶν πολλῶν νέων ζητημάτων, ἠγέρθη καὶ τὸ ζήτημα τῶν υποσχεθεισῶν εἰς τὴν Προυσίαν ἀποζημιώσεων, ἐναντιουμένων τινῶν εἰς τὸν διαμελισμὸν τῆς Σαξωνίας. Μετὰ πολλὰ ἀγγλικὰ ὑπομνήματα, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, προὐδὼν τὰ ἄτοπα ἀγῶνος ἀνίσου, μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Καστελερῆ, ἀνέθετο τὴν πρὸς τούτον ἀπάντησιν εἰς τὸν Καποδίστριαν, καὶ οὕτω ἡ συζήτησις εἰσῆλθεν εἰς τὸ τμήμα τῆς συνδιασκέψεως, εἰς ὃ παρεκάθητο ὁ πρίγκιψ Ἀνδρέας Ῥασουμόβσκης, βοηθὸς αὐτοῦ ἔχων τὸν Καποδίστριαν καὶ τὸν καγκελάριον Ἀρδενβέργ, εὐρισκομένους ἀπέναντι τοῦ πρίγκιπος Μετερνίχου καὶ τοῦ πρίγκιπος Ταλεϋράν, ἀμφότερους προμάχους κεκηρυγμένους ὑπὲρ τῆς Σαξωνίας καὶ κατὰ τῆς παλινορθώσεως τῆς Πολωνίας. Τῆς συζητήσεως ταύτης, γενομένης μετὰ πείσματος, κύριος μοχλὸς ὑπῆρξεν ὁ Καποδίστριος, ἡ νίκη δὲ ἔσπεψε τὰς προσπάθειάς του. Οὐδὲ μίαν στιγμὴν δὲν ἠσύχασε, κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, ὅπως δυνηθῇ νὰ δικαιώσῃ τὴν ἄκρην πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁφελήθη δὲ μεγάλως ἐκ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν πολυπλόκων ἐλβετικῶν πραγμάτων, καὶ ἐκ τῶν συντελεστικωτάτων σχέσεών του μετὰ τοῦ βαρῶνος Στάην, ἄλλου ἐπίσης ἐναρέτου διπλωμάτου, καὶ μεθ' ὧν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν γερμανικῶν κρατῶν. Ποικίλαι ὑπῆρξαν αἱ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐνέργειάι του, καὶ οὐδεὶς διπλωμάτης, διατρέχων τὸ στάδιον τῆς ὑψηλῆς πολιτικῆς, ἀνεδείχθη ποτε ἄξιος, ὅσον αὐτός, εἰς τὸ ν' ἀντιμετωπίσῃ μετὰ θάρρους, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ μετὰ συνέσεως σπανίας, ὅλας τὰς ἐναντίας περιστάσεις, καὶ νὰ τρέψῃ, πρὸς ὄφελος τῆς ὑποθέσεως, ἣν ὑπεράσπιζε, πᾶν ἐπιχείρημα τῶν ἀντιπάλων του, ὁδηγὸν του ἔχων πάντοτε αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ



ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

ὅποια ἐφρόντιζε νὰ μελετᾷ κατὰ βάθος, καὶ ἐξ αὐτῶν καὶ μόνων ν' ἀντλή τὴν ἀρρενωπὸν καὶ πειστικωτάτην ἐκείνην στωμυλίαν του, τῆς ὁποίας τὰ ταχύτερα πτερὰ ἦσαν ἡ ὀρθοφροσύνη του, καὶ ἡ ἀξία θαυμασμοῦ καὶ ἀγάπης συγχρόνως, γαλήνιος αὐτοῦ ἀξιοπρέπεια.

Ὅ,τι ἔσωσε τὰ βουλευόμενα τῆς ἐν Βιέννῃ συνδιασκέψεως εἶναι τὸ μέτρον ὅπερ αὐτὸς ἐπρότεινεν εἰς τοὺς συμμάχους. Εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὅτι ἀπαραίτητος ἀνάγκη ὑπαγορεύει τὸ σωτήριον μέτρον ὅπως τὰ διάφορα πρωτόκολλα τελειοποιῶνται καὶ ὑπογράφωνται, ἀμα ἕκαστον αὐτῶν ψηφίζεται, κατ' ἀρχὴν, νὰ μὴν ἀναβάλλωνται δὲ αἱ καθ' ἕκαστον ἀποφάσεις καὶ πράξεις τῆς συνδιασκέψεως, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ συμπεριληφθῶσι τὰ πάντα εἰς μίαν γενικὴν σύμβασιν, συνταχθησομένην εἰς τὸ τέλος. Ὅτε τοῦτο τὸ μέτρον ἐπροτάθη, ἡ συνδιασκέψις εὗρισκετο, ἕνεκα τῶν ἐγερθεισῶν διαφωνιῶν, εἰς τὸ χεῖλος νέας ἀδύσου. Ὁ Καποδίστριας, προῖδων τὸν μέγαν τοῦτον κίνδυνον, ἐπέμεινεν ἀπέναντι ἀντιρρήσεων ἰσχυροτάτων· ἀλλ' ἡ ἀπόρθητος λογικὴ του κατέπεισε τοὺς πλείστους, καὶ, μετὰ μακρὰς συζητήσεις, τὸ προταθὲν μέτρον ἐγένετο παραδεκτόν. Ἡ πρόνοια αὕτη τοῦ Καποδιστρίου, μετ' οὐ πολὺ, ἐξέπληξε σύμπασαν τὴν διπλωματίαν, διότι, χάρις εἰς αὐτήν, ἡ ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εὗρε τὰς κυριωτέρας ἀποφάσεις τῶν συμμάχων ἐψηφισμένας ἤδη, καὶ ἐγγράφως βεβαιωμένας, καὶ ὑπογεγραμμένας· ἄλλως, Κύριος οἶδε τί ἤθελε συμβῆ, κατόπι μάλιστα τῶν ἀναφουεῖσων ἐρίδων, ἐν τῇ συνδιασκέψει ἐκείνῃ.

Ὁ Ναπολέων εἶχεν ἤδη εἰσέλθει εἰς τοὺς Παρισίους. Ἐκ τῆς ἱστορίας γνωστὴ εἶναι ἡ μεταξὺ Ἀγγλίας Αὐστρίας καὶ Βουρβόνων μυστικὴ συνθήκη, ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Ῥωσσίας καὶ τῶν λοιπῶν συμμάχων. Ὁ Ναπολέων ἤλπισεν ὅτι, κάμων γνωστὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον τὴν συνθήκην ἐκείνην, ἤθελε τὸν μαλαξεῖ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ ἤθελε τὸν παροργίσει κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἰδίως, ἀποτέλεσμα δὲ θὰ ἦτον ἡ ἐκ τῆς συμμαχίας ἀποχώρησις τῆς Ῥωσσίας. Τοῦτο ὅμως δὲν συνέβη. Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀρκεσθεὶς μόνον νὰ θέσῃ ὑπ' ὄψιν τῶν πληρεξουσίων τὴν μυστικὴν συνθήκην, ἀπεφάνθη πρὸς αὐτοὺς ὅτι, καὶ ἀπέναντι τοσαύτης ἀπιστίας, αὐτὸς θὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τοὺς συμμάχους του, καὶ ἔτοιμος εἶναι νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ πάλιν, μετ' αὐτῶν, κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ.

Τότε ἐδημοσιεύθη ἡ περιλάλητος ἐκείνη προκήρυξις τῶν συμμάχων ἣτις παρέδιδε τὸν Ναπολέοντα εἰς τὸ ἀνάθεμα τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ προκήρυξις αὕτη ἔφερεν ἡμερομηνίαν 25 μαρτίου 1815. Ἐπεραιώθησαν δὲ καὶ ὅλαι αἱ λοιπαὶ ἐργασίαι τῆς συνδιασκέψεως, καὶ ἐκηρύχθη ἡ λήξις τῶν ἐργασιῶν τῆς τῆν 9 ἰουνίου τοῦ ἰδίου ἔτους. Τὸ μέγα δουκάτον τῆς Βαρσοβίας ἀνεκηρύχθη βασιλεῖον ἀδιάσπαστον εἰς

τὴν ῥωσικὴν αὐτοκρατορίαν. Τότε ἐπίσης ὁ Καποδίστριας κατῴρθωτε νὰ συμπεριληφθῆ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς συνδιασκέψεως ἢ ἐπίσημος ἀναγνώρισίς, ὡς κράτους ἀνεξαρτήτου, ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν, τῆς ἑπτανήσου.

Ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη κατὰ τοῦ Ναπολέοντος. Οἱ στρατοὶ ἐτέθησαν εἰς κίνησιν πανταχόθεν. Ἡ ὀριστικὴ κρίσις ἐπρομηνύετο ταχεῖα. Οἱ τρεῖς αὐτοκράτορες ἐστρατοποίησαν εἰς τὴν Ἐιδελβέργην, ὅτε ἔμαθον τὴν ἐν Βατερλώ μάχην. Οἱ ῥωσικοὶ καὶ αὐστριακοὶ στρατοὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις αὐτῆς ἐσπευσε ν' ἀποστείλῃ ἐπιτροπὴν εἰς ἀπάντησίν των, ἐνῶ ὁ Ναπολεὼν, αἰχμάλωτος, ὤδευε πρὸς τὸ ἄλλο ἡμισφαίριον, καὶ οἱ Βουρβῶνοι ἐβάδιζον πρὸς τὴν ἀγαπητὴν αὐτῶν μητρόπολιν.

Μετὰ τὴν εἰς Παρισίους εἴσοδον τῶν αὐτοκρατόρων, ἐγένετο ἔναρξις τῶν διαπραγματεύσεων. Ὁ Καποδίστριας διωρίσθη πληρεξούσιος τῆς Ῥωσσίας. Τὸ ἔργον ἦτο δυσχερέστατον, διότι τὰ πάθη μεταξὺ ἔθνων, ἀναζωπυρούμενα καθεκάστην, εἶχον τὴν ἀξίωσιν νὰ ταπεινώσῃσι, πρὸ πάντων, τὴν ὑψηλοφροσύνην τῆς Γαλλίας, αἰτίου θεωρουμένης ὄλων τῶν κακῶν, ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς ἀνικανότητος τῶν ἡγεμόνων αὐτῆς. Ματαίως οἱ τῆς Ῥωσσίας ἀντιπρόσωποι ἰσχυρίσθησαν, ἐνώπιον τῶν λοιπῶν ἀντιπροσώπων, ὅτι ὁ θῆλων νὰ ἐπιτύχῃ σκοπὸν τινα, πρέπει ἀναγκασίως νὰ θέλῃ καὶ τὰ μέσα, δι' ὧν θὰ δυναθῆ νὰ ἐπιτύχῃ αὐτὸν, καὶ ἐπειδὴ εἶχεν ἤδη ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ τῶν Βουρβῶνων εἰς τὸν θρόνον ἀποκατάστασις, ὡς ἐγγύησις σπουδαία ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῆς Εὐρώπης, θὰ ἦτον οὐχὶ λογικὸν τὸ μέτρον τοῦ νὰ υποβάλωσιν αὐτοὺς οἱ σύμμαχοι εἰς θυσίας ἀσυμβιβάστους πρὸς τὴν τιμὴν τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους, καὶ νὰ προετοιμάσωσιν οὕτως εἰς αὐτοὺς τὴν ἐνώπιον τῆς κοινῆς γνώμης βεβαίαν πτώσιν των. Ἄλλ' ἡ Πρωσσία, μνησικακοῦσα μεγάλως, καὶ ἡ Αὐστρία, σύμφωνοι οὔσαι μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ἐπέμενον εἰς τὴν ἐναντίαν γνώμην.

Τότε ὁ δούξ τοῦ Ῥισελιῆ, ἐμβρόντητος γενόμενος ἐκ τῶν ὑπερβολικῶν ἀξιώσεων, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐκινδύνευον νὰ διακοπῶσιν αἱ μετὰ τῆς Γαλλίας, ἢ μάλλον, μετὰ τῶν Βουρβῶνων αἱ διαπραγματεύσεις κατέφυγεν εἰς τὸν Καποδίστριαν καὶ τοῦ ἐζήτησε συμβουλὴν. Τὸν Καποδίστριαν ἐγνώριζεν ὁ Ῥισελιῆ πρὸ καιροῦ, καὶ ἐτίμα αὐτὸν μεγάλως. Ὁ γόνιμος τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου νοῦς ἀμέσως εὔρε τὴν λύσιν τῆς μεγάλης δυσχερείας εἰς μέτρον τὸ ὅποιον οὐδεὶς ἄλλος ἤθελε λάβει τὸ θάρρος νὰ ἐπινοήσῃ. Ἐδῶκε λοιπὸν εἰς τὸν δούκα Ῥισελιῆ τὴν συμβουλὴν ὅπως ὁ Λουδοβίκος ΙΗ' γράψῃ παρακρημικὸν αὐτόγραφον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, διαλαμβάνουσαν τὰ παράπονά του, καὶ ῥητῶς ἐξηγουσάν τὴν δυσχερῆ θέσιν του, ὑπαγορεύουσαν εἰς αὐτὸν μάλλον τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου παραίτησιν, ἢ νὰ δεχθῆ τὴν κα-

ταστροφήν τῆς Γαλλίας καὶ τὴν ἰδικήν του ἀτίμωσιν. Τὴν ἐπιούσαν ὁ Καποδίστριας παρηγγέλητο νὰ ὑπαβάλῃ εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ' ἐξηγῶν αὐτήν. Τοῦτο καὶ ἐπραξε μετὰ ἐξαίρετου διπλωματικῆς δεξιότητος, καὶ οἱ μετριοφρονούντες ὑπερίσχυσαν τῶν ἐπιδιωκόντων τὰς ἐπικινδύνους ἀντιδράσεις.

Ἐκτοτε πλέον αἱ διαπραγματεύσεις προσέβησαν ἀπροσκόπτως, βεβασάσαι ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς μετριοπαθείας. Ἐκानονίσθησαν τὰ τῶν ὁρίων τῆς Γαλλίας καὶ ἄλλων χωρῶν, ὠρίσθη ἡ πολεμικὴ ἀποζημιώσις εἰς τὸ ποσὸν τῶν 700 ἑκατομμυρίων φράγκων, ἐπεβλήθη εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ ὑποχρέωσις νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὰς ἰδιωτικὰς καὶ κοινωτικὰς ἀποζημιώσεις, καὶ ὑπεβλήθη αὕτη εἰς τὴν ξένην κατοχὴν, μέλλουσιν νὰ διαρκέσῃ ἀπὸ τρία ἔτη μέχρι πέντε, καὶ, ἐπὶ τέλους, ἀπεφασίσθη ἡ ἀπόδοσις ὄλων τῶν ἀριστοτεχνημάτων τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας ἀφαιρεθέντων, καὶ ἀποκειμένων τότε εἰς τὸ Λουβρον. Ἰδιαιτέρα δὲ συνθήκη παρεχώρει τὴν ἐπτάνησον εἰς τὴν προστασίαν τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας, κατεχομένην ἤδη παρ' αὐτῆς στρατιωτικῶς. Τὸ δῶρον τοῦτο ἐφιλονεικεῖθη, ἐν κρυπτῷ καὶ παρὰ βύστω, μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Αὐστρίας. Ἐπροτιμήθη ὅμως ἡ πρώτη ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου, διὰ πλείστους ὅσους λόγους, ἰσχυροτάτους, καὶ τὸ μέλλον, ἂν καὶ ὀλίγον βραδέως, ἐδικαίωσε πληρέστατα τὴν λελογισμένην προτίμησιν αὐτοῦ.

Τὸ πλείστον τῆς συνθήκης τῆς 20 Νοεμβρίου 1815 ἦτον ἔργον τοῦ Καποδιστρίου. Ἐκεῖ ἀνέπτυξεν ὅλην τὴν λάμπιν τῆς φωτεινῆς αὐτοῦ διανοίας, καὶ ἐκεῖ ἡ Εὐρώπη ὅλη ἀπεθύμασε τὴν διπλωματικὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀνδρός, εὐρεθέντος ἐτοίμου πάντοτε εἰς ὅλα τὰ δυσχερῆ ἐκεῖνα ζητήματα, εἰς τῶν ὁποίων τὴν λύσιν ἐνδιεφέροντο ὅλοι αἱ κυβερνήσεις καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ σύμπαντος τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ὁ Ἕλλην διπλωμάτης εἶχε τότε ὡς ἐφόδιόν του μόλις τετραετὴ διπλωματικὴν πεῖραν, καὶ ὅμως, ὅταν ἐξῆλθε τῆς τελευταίας τῶν Παρισίων συνδιασκέψεως, κατέστη περίβλεπτος καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, τιμήσας οὕτω τὴν πατρίδα του καὶ τὸ ἔθνος του, ὃ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἀνεβίβαζεν αὐτὸν, διὰ τὰς ἐξόχους ὑπηρεσίας του, καὶ τὴν ἀδιαφιλονεύκτων ἰκανότητά του, εἰς τὸ ὑψιστὸν ἀξίωμα τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ ἀπεράντου καὶ ἰσχυροτάτου ῥωσικοῦ κράτους.

Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος οὐδεμίαν εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς ἀνθρωπίνους συνθήκας. Πρὸς τὸν Θεὸν ὅλως ἀφοσιωθείς, ἀσταθὲς καὶ ἐφήμερον ἔβλεπεν πᾶν τὸ μὴ στηριζόμενον εἰς τὰς θεησκευτικὰς ἀρχάς. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη εἰς αὐτὸν ἡ ἰδέα τῆς Ἰερᾶς συμμαχίας, τὴν συνθήκην τῆς ὁποίας ἐσχέδιασεν αὐτὸς ὁ ἴδιος, καὶ παρέδωκε τὸ σχέδιον εἰς τὸν Καποδίστριαν ὅπως τὸ μελετήσῃ. Ἐπεθύμει ὁ Ἀλέξανδρος νὰ συνδεθῶσιν ἅπαντες οἱ ἡγεμόνες θεησκευτικῶς, τρό-

πον τινα, εἰς ἔμπρακτον ἀλληλοβοήθειαν κατὰ τῶν λαῶν, τῶν ζητούντων ἀνατροπὰς, καὶ οὕτω ἐπίστευεν ὅτι συνθήκη τοιαύτη θὰ ἦτον ἀπαράβατος, καὶ θὰ ἐχρησίμευεν εἰς τήρησιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης. Διὰ τοῦτο καὶ Ἰερὰν τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπινοηθεῖσαν συμμαχίαν ὠνόμασε.

Οἱ ἱστοριογράφοι λέγουσιν ὅτι ἡ παράδοξος αὕτη ἰδέα ἦτο προῖον τῆς σχεδὸν συνεχοῦς συναναστροφῆς αὐτοῦ μετὰ τῆς βαρωνίδος Ἰουλίας Κνύδνερ, περιφήμου καταστάσεως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἡ γυνὴ αὕτη ἦτο θυγάτηρ τοῦ διοικητοῦ τῆς Ρίγας, ἐγεννήθη δὲ τὸ 1964, καὶ, δεκατετραέτις μόλις, ἐνυμφεύθη τὸν ἐν Βερολίῳ πρεσβευτὴν τῆς Ρωσσίας βαρῶνον Κνύδνερ. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ βίου αὐτῆς, ἐνόμισεν ὅτι ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ὅπως ἐργασθῆ ὑπὲρ τῆς ἀνγεννήσεως τοῦ ἀληθοῦς χριστιανισμοῦ. Ὑπὸ ἐξάλλου δὲ εὐσεβεῖας κατεχομένη, καὶ θεομανῆς καταντήσασα, περιῆλθεν ἅπασαν τὴν Γερμανίαν, κηρύττουσα δημοσίᾳ, ἐπισκεπτομένη τὰς φυλακὰς, καὶ διανέμουσα βοηθήματα γενναῖα εἰς τὴν πένητας. Ἐνεκα τοῦ τοιοῦτου βίου αὐτῆς, μυριάδες ἀνθρώπων τὴν ἠκολούθουν παντοῦ, καὶ κατὰ τὸ 1814 ἐξήσκησε μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν διαθέσεων τῶν εἰς τοὺς Παρισίους τότε εἰσβαλόντων ἡγεμόνων, πρὸ πάντων δὲ ἐπὶ τῶν διαθέσεων τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου. Λέγεται δὲ ὅτι τοῦ ἐπροφήτευσε τὴν ἐκ τῆς Ἑλβας ἐπάνοδοον τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους, ἂν τὸ συμβῶν τοῦτο, τοσοῦτο φανερόν, δύναται νὰ ὀνομασθῆ προφητεία, καὶ προσέτι τὴν ἐκ δευτέρου ταχεῖαν αὐτοῦ πτώσιν. Ἐκ Παρισίων μετέβη εἰς τὴν Ἑλβετίαν, καὶ κατόπι πάλιν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου ἐπανάλαβε τὰ δημοσία κηρύγματα αὐτῆς. Ὑποπτος ὅμως καταστᾶσα, ἔνεκα τῆς δυνάμεως ἣν ἀπέκτησε παρὰ τοῖς λαοῖς, ἐξεδιώχθη πανταχόθεν, καὶ κατέφυγεν, ἐπὶ τέλους, εἰς τὴν Κριμαίαν. Κατὰ τὸ 1802, καταγινομένη εἰς τὴν Ἰδρυσιν ἀσύλου διὰ τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ τοὺς ἐγκληματίας, ἀπεβίωσε, μετ' ὀλίγον, ἐκεῖ. Τὸ 1803, ἐδημοσίευσεν ἐν Παρισίοις, μυθιστόρημα ἐπιγραφόμενον Οὐαλερία, ὅπερ δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἢ εἰκὼν τοῦ βίου τῆς. Ὁ γνωστότατος ἡμῖν Ἐυνάρδος συνέγραψε τὴν βιογραφίαν αὐτῆς.

Ὁ Καποδίστριας, λαβὼν, ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ αὐτοκράτορος, τὸ διὰ μολιβδοκονδύλου γεγραμμένον παρ' αὐτοῦ σχέδιον τῆς συνθήκης τῆς Ἰερᾶς συμμαχίας, ἐνησχολήθη μὲ μόνην τὴν πρόθεσιν νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν εὐεργέτην αὐτοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχη κάμμίαν πεποίθησιν εἰς τὸ ἔργον. Συνέταξε λοιπὸν τὴν συνθήκην ἐπὶ τῶν διαπραχθεῖσων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος βάσεων, καὶ οὐδεμίαν ἔφερεν εἰς αὐτὰς μεταβολὴν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἠθέλησε μόνος του νὰ ἐνεργήσῃ τὰς περὶ τῆς συνθήκης αὐτῆς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ αὐτοκρά-

τορος τῆς Αὐστρίας καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, οἵτινες προσωπικῶς ἀπεδέχθησαν αὐτήν, ὡς καὶ ὅλοι αἱ λοιπαὶ Δυνάμεις, ἐκτὸς τῆς Μεγάλῃς Βρεττανίας καὶ τοῦ Πάπα. Ἡ παραδοχὴ ὁμῶς αὕτη ἦτον ἔργον συναρεσκείας μᾶλλον, ἢ ἀνάγκης ἀνεγνωρισμένης. Αἱ ἀποδεχθεῖσαι τὴν συνθήκην Δυνάμεις, ἠθέλησαν, διὰ τῆς παραδοχῆς τῶν, κυρίως νὰ εὐχαριστήσωσι τὸν αὐτοκράτορα. Ἡ συνθήκη δὲν ἐδημοσιεῦθη εἰς κανὲν ἄλλο μέρος, παρὰ εἰς μόνην τὴν Ῥωσσίαν, ἀνεγνωσθῆ δὲ ἐπ' ἐκκλησίας, καὶ ἀπεστάλη πρὸς ἅπαντας τοὺς διπλωματικούς ῥώσσους πράκτορας, μετὰ ἐρμηνειῶν καὶ σχολίων. Ἀλλὰ, καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἡ συνθήκη αὕτη ἐχρησίμευσεν ὡς ὄπλον εἰς τοὺς ἐπαναστάτας, οἱ δὲ κυβερνῶντες ἐδέχθησαν αὐτὴν ὡς ἔργον ἄξιον καταγελασμοῦ.

Μετὰ τὴν ἐν Παρισίοις δευτέραν συνδιάσκεψιν, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, ὁ Καποδίστριας διετάχθη νὰ μεταβῆ εἰς Πετρούπολιν. Εἰς μάτην ἐπροσπάθησε νὰ πείσῃ τὸν αὐτοκράτορα ὅπως ὑπηρετήσῃ τὴν Ῥωσσίαν ἐξωτερικῶς, μεταχειρισθεῖς τὸν ἰσχυρότατον λόγον ὅτι, ξένος ὢν, ἠθέληεν ἀπαντήσει, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν στάδιόν του, δυσκολίας ἕως ἀνυπερβλήτους. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔμεινεν ἀμετάπειστος. Ὅθεν ἠναγκάσθη νὰ ὑποταχθῆ εἰς τὴν θέλησιν αὐτοῦ, μετὰ τῆς λυπηρᾶς ἐκείνης προκισθήσεως, ἧτις ἀποκαλύπτει, εἰς τὰς μεγάλας ψυχᾶς, μέλλον πλῆρες δοκιμασιῶν καὶ θλίψεων.

Ἀναλαβὼν ὁ Καποδίστριας τὰ ὑψηλὰ αὐτοῦ καθήκοντα, καὶ συμμεριζόμενος μετὰ τοῦ Νεσελρῶδ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ αὐτοκράτορος, ἐνησχολήθη, μετὰ ζέσεως λελογισμένης, εἰς τὴν διατήρησιν τῆς νέας τάξεως τῶν πραγμάτων. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐτίμα καὶ τὸν Νεσελρῶδ, ὡς ἄνδρα πεπειραμένον καὶ ἔχοντα χαρακτῆρα παῖον. Ἐπεθύμει δὲ ὥστε ἀμφότεροι οἱ εἰρημένοι ὑπουργοὶ του νὰ διατελῶσιν ἐν ἀρμονίᾳ καὶ νὰ συνεργάζωνται· οὕτω, ἐπὶ ἑπτὰ ὅλα ἔτη, διετηρήθη ἄκρα σύμπνοια μεταξύ αὐτῶν, συνεργαζομένων· τοῦτο δὲ τιμᾶ ἀμφοτέροισι μεγάλως.

Ἀνεξαρτήτως τῆς πολιτικῆς ἀλληλογραφίας μετὰ τῶν δύο ἡμισφαιρίων, τὴν ὁποίαν οἱ ὑπουργοὶ ἐκείνοι ἐσυζήτουν, δις τῆς ἑβδομάδος, παρόντος τοῦ αὐτοκράτορος, ἐνεπιστεύθη οὗτος εἰς τὸν Καποδίστριαν καὶ τὴν ὑπουργείαν τῶν ὑποθέσεων τῆς Βεσσαραβίας, νέας κτήσεως, ἐχούσης ἀνάγκας εἰδικῆς διοικήσεως. Βαρύτατα προσέτι ἦσαν καὶ τὰ καθήκοντα, τὰ ἀφορῶντα τὰς σχέσεις τοῦ νέου βασιλείου τῆς Πολωνίας μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας, καὶ τὸν κλάδον τοῦτον διεξήγαγεν ἐπίσης, ἐπὶ τῶν σπουδαιωτέρων περιστάσεων, ὁ Καποδίστριας, διὰ τοῦ συμβιβαστικοῦ χαρακτῆρός του, ἔχων ἐντολὴν νὰ συνεργάζηται μετὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Πολωνικῶν πραγμάτων. Καὶ μέχρι σήμερον μνημονεύονται εὐγνωμῶν εἰς τὴν Πολω-

νίαν οἱ ἀγαθοποιοὶ διοικητικοὶ ὀργανισμοὶ τοῦ Καποδιστρίου, ἐξ ὧν πολλοὶ εἰσέτι σώζονται διατάξεις εἰς πλήρη ἐνέργειαν. Πρὸ πάντων δὲ εἰργάσθη λυσιτελῶς ὑπὲρ τῆς διανομῆς τῶν ἀπεράντων καὶ πλουσιωτάτων χέρσων γαιῶν, τῶν κειμένων μεταξύ τῶν ποταμῶν Τύρα καὶ Δουνάβεως, εἰς ἃς ἐγκατεστάθησαν παντοίων φυλῶν ἄνθρωποι, καὶ σήμερον ἀκμάζουσιν ἐκεῖ, εὐημεροῦντες, ἀποικισμοί, ὀφειλόμενοι εἰς τὴν κοσμοπολιτικὴν αὐτοῦ διάνοιαν, τῆς ὁποίας ἔργα ἀθάνατα ὑπῆρξαν ἅπαντα τὰ νομοθετήματα, τὰ χρησιμεύσαντα πρὸς ἴδρυσιν αὐτῶν, καὶ πρὸς διοίκησιν αὐτῶν, ἕκτοτε καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας θαυμαζόμενα. Οἱ ἱστοροῦντες αὐτὸν ἐστατικοὶ ἀπομένουσι ἀπέναντι τῆς σπανίας, κατὰ τοὺς χρόνους μάλιστα ἐκείνους, αὐταπαρνήσεώς του, μὴ καταδεχθέντος οὐδὲ ἐνὸς στρέμματος, ἐκ τῶν δημοσίων αὐτῶν γαιῶν, ἰδιοκτῆτης γὰρ γίνη, ἀφοῦ ἄλλοι, καὶ πολιτικοὶ καὶ διπλωμάται ἀπέκτησαν μεγάλας καὶ λίαν προσοδοφόρους ἐκτάσεις.

Ἀπὸ τοῦ 1816 μέχρι τοῦ 1822, ἡ Ῥωσσία διετέλεσεν εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἰσχύος αὐτῆς. Ὁ αὐτοκράτωρ, κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν, ὑψώθη εἰς τὴν περιωπὴν τοῦ συμβιβαστοῦ πάσης εὐρωπαϊκῆς ἔριδος, καὶ τοῦ δικαιτητοῦ μεταξύ Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς, εἰς διαφορὰν τινα, περὶ ἧς εἶχε καταστήσει ἀδύνατος ἢ μεταξύ των συνεννόησις. Τότε ὁ Καποδίστριας διεπραγματεύθη, πρὸς μέγα ὄφελος τῆς Γαλλίας, τὸ ἀκανθῶδες ζήτημα περὶ ἐλαττώσεως τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ, τοῦ κατέχοντος εἰσέτι αὐτήν. Ἐπίσης αὐτὸς ἐσυνήγορησεν, κατὰ τὸ 1817, ὑπὲρ τῶν παρὰ τὸν δουκὸς Ρισελιὲ κατὰ τῶν ὑπερμέτρων ἀξιώσεων τῆς μικτῆς ἐπιτροπῆς τῆς συστάσεως πρὸς ἐκκαθάρισιν τῶν ἰδιωτικῶν ἀποζημιώσεων, καὶ ἡ ἐπινόησις του τοῦ καὶ ζήτησιν τὴν μεσολάβησιν τοῦ δουκὸς Βελιγκτῶνος ἔσωσε τὸ σπουδαιότατον ἐκεῖνο ζήτημα ὑπὲρ τῆς Γαλλίας.

Καθεκῆσθην ὁμως νέαι δυσχέρειαι ἐπαρουσιάζοντο. Ἡ Σουηδία ἐπροσπάθησε ν' ἀποφύγη ὑποχρέωσιν τινα πρὸς τὴν Δανίαν, ἀφορῶσαν τὸ ἐθνικὸν δάνειον τῆς Νορβηγίας. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶχεν ἀποφασισθῆ διὰ τῆς ἐν Κιέλω γενομένης συνθήκης, μεταξύ Σουηδίας, καὶ Δανίας. Ἡ Σουηδία ἤλπιζεν εἰς τὴν βοήθειαν τῆς Ῥωσσίας. Ὁ Καποδίστριας ὁμως ἐκηρύχθη κατὰ πάσης προσπάθειας, σκοπούσης τὴν διάρρηξιν τῶν συνθηκῶν, ὑποδειξας τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς ἀθετήσεως αὐτῶν, ἔστω καὶ ἂν περιορίζετο τὸ ἄτοπον τοῦτο εἰς ἓν καὶ μόνον παράδειγμα, τὸ ὁποῖον ἤθελε, μετὰ ταῦτα, χρησιμεύσει ὡς προηγούμενον ὀλέθριον. Συγχρόνως καὶ ἄλλη δυσχέρεια, σπουδαιότερα ἴσως, ἀνεφάνη, ἢ ἐξῆς. Αἱ κυβερνήσεις τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Μονάχου ἠθέλησαν γὰρ ὠφεληθῶσι ἐκ τῆς ἐν Φραγκφούρτη συνθήκης ὅπως ἐπιβάλωσιν εἰς τὸν μέγαν δούκα τοῦ Βάδεν θυσίας

τινας εδαφικάς. Ὁ Ἀλέξανδρος ἠσθάνετο τύψιν συνειδήσεως ν' ἀναμιχθῆ εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν ὑπὲρ τοῦ δουκὸς ὅστις ἦτο γαμβρὸς αὐτοῦ ἐπὶ ἀδελφῇ. Τετραετίαν ὄλην, ὁ Καποδίστριας ἐπάλασσε κατὰ πασῶν τῶν δυσχερειῶν ὅσας ἡ διπλωματία κατώρθωσε νὰ ἐγείρῃ κατὰ προφανοῦς δικαίου, καί, ἐπὶ τέλους, ἡ γνώμη του ὑπερίσχυσε, καί τὸ δουκάτον τοῦ Βάδεν ἐσώθη ἐκ τοῦ ἀπειλουμένου διαμελισμοῦ αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἡ προσήλωσις τῆς Ῥωσσίας πρὸς τὰ κατὰ τὴν Ἀνατολήν, ἐν γένει, συμφέροντα αὐτῆς, καὶ ἰδίως πρὸς τὰ ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει, ἤρχισε νὰ ἐξεγείρῃ τὰς ὑποψίας καὶ τὰς ἀντιζηλίαις τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ἧτις, ὀλόκληρος σχεδόν, ἐπίστευσαν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος προτίθεται νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ φιλόδοξα σχέδια τῆς Αἰκατερίνης. Τότε ὁ Καποδίστριας, ἰδὼν ὅτι εὕρισκετο μεταξὺ τοῦ κατήκοντος τὸ ὁποῖον, ὡς ἐκ τῆς δημοσίας θέσεώς του, ὤφειλε πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, καὶ τῶν ἐθνικῶν αὐτοῦ αἰσθημάτων, ἅτινα ἦσαν ἰερώτερα, ἐσκέφθη ὅτι ἡ θέσις αὐτοῦ ἤρχισε νὰ γίνεται δυσχερής. Καὶ κατώρθωσε μὲν νὰ διορισθῆ πρέσβυς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Στρογγανῶφ, ἀνὴρ δοῦς, εἰς τὸ διπλωματικόν του στάδιον, δείγματα ἰκανότητος καὶ γενναιοψυχίας μεγίστης, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἤθελεν οὗτος δυνηθῆ νὰ ἐξομαλίσῃ ὅλας τὰς ἀναφαισίας φοβεράς διπλωματικὰς ἀνωμαλίας μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ πρεσβευτοῦ Ἰταλίνσκι, ἀλλὰ τὰ πράγματα προέλαβον πᾶσαν ἀνθρωπίνην πρόνοιαν, διότι, ἐν δικστήματι τεσσάρων ἐτῶν, μετὰ τὴν ἐν Βουκορεστίῳ συναρμολογηθεῖσαν συνθήκην, τὰ ἀμειβαῖα παράπονα μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας δὲν ἔπαυσαν οὐδὲ μίαν στιγμὴν, καὶ ὁ σουλτάνος ἤρχισε τὰς κατὰ τῶν χριστιανῶν κακοπραγίας του, μετὰ πείσματος καὶ ἀγριότητος, παροργίζουσης τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν. Περιπλέων, περβόλασε τὴν περὶ ἀσυνδοσίας τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν συμφωνίαν, καὶ ἐτιμώρησε τὴν Σερβίαν, διὰ φρικαλέων ἀπανθρωπιῶν, διότι δὲν ἐπέθετο νὰ ἀφοπλισθῆ. Καὶ μεταξὺ ὄλων τούτων τῶν κακοπραγιῶν, ἠρνεῖτο νὰ δώσῃ τὰς ὀφειλουμένας ἀποζημιώσεις εἰς ῥώσους ἐμπόρους, παθόντας τὰ πάνδεινα. Ἐξ ἄλλου δὲ μέρους, ἡ Ῥωσσία ἀπεπειθήθη τὴν εἰς τοὺς τούρκους παράδοσιν τῶν φρουριῶν τῆς ἀσιατικῆς παραλίας πρὸς τὸν Κανάκσον, καὶ ἀμφισβητήσιμον κατέστησε τὴν κατοχὴν τῶν ἐν τοῖς στομίαις καὶ τῶν διενέξεων, ὁ Καποδίστριας ἐφρόνει ὅτι ἡ Τουρκία, ἀνευ ἀπειλῆς, ἀδύνατον ἦτο νὰ σωφρονισθῆ διὰ μόνου τοῦ λόγου, ἰσχυριζόμενος ὅτι τοιοῦτο ὑπῆρξε πάντοτε τὸ πνεῦμα τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως, καὶ ὅτι, εὐλαβουμένη ἡ ῥωσικὴ κυβέρνησις τὴν εὐαισθησίαν τῆς τουρκικῆς ὑπὲρ τὸ δέον, δὲν θὰ φέρῃ ἄλλο ἀποτέλεσμα παρὰ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν θραυστέραν καὶ νὰ προκαλέσῃ

τὸν πόλεμον. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἀπεδέχθη τὰς ὁρθὰς καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν στηριζομένας ταύτας ἀληθείας τοῦ Καποδιστρίου, καὶ διέταξε τὸν Στρογανῶφ νὰ φερθῆ πρὸς τὴν Πύλην ἡπίως καὶ ἡμέρως. Ἐκ μόνου τούτου τοῦ σπουδαιοτάτου σφάλματος προέκυψαν ὅλαί αἱ μεταγενέστεραι περιπλοκαί.

Ὁ ὀρίζων ἐν γένει τῆς Εὐρώπης ἤρχισε νὰ θολοῦται, τὰ δὲ τῆς Ἀνατολῆς πράγματα, ἡμέρα, τῆ ἡμέρα, ἐχειροτέρευαν. Ἡ Τουρκία, καταστρέψασα τοὺς ἰσχυροὺς τοῦ κράτους αὐτῆς, ἀπώλεσεν ὅλην τὴν δύναμίν τῆς. Ὁ Χαλεπ-Ἐφέντης, πρωθυπουργός, ἀφοῦ, γενόμενος κύριος τῆς θελήσεως τοῦ σουλτάνου, κατώρθωσε τὴν καταστροφὴν τῶν πλείστων ἐκ τῶν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ καὶ τῇ Ἀσίᾳ δυνατῶν, ἐστράφη ἀμέσως κατὰ τοῦ ἰσχυροτέρου ἐξ αὐτῶν, τοῦ Ἀληπασῆ τῶν Ἰωννίνων, καὶ τὸ σπουδαιοτάτον τοῦτο περιστατικὸν ἐπετάχυνε τὴν ἐκρηξίν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐνόησε πλέον ὅτι ὅσα καὶ ἂν ἐνήργησε, πρὸς Ἰδρουσιν τάξεως ἀσφαλοῦς καὶ μονίμου, ἀπέβησαν ἀνωφελῆ, καὶ ἐπέισθη ὅτι διὰ τῆς Ἰερᾶς συμμαχίας, ἐφευρέσεως ἰδικῆς του, ἀντὶ νὰ βελτιώσῃ, ἔβλαψε μᾶλλον τὴν κοινὴν ὑπόθεσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης. Τότε ὁ Καποδίστριας προσεπάθησε νὰ συνδέσῃ ὅλας τὰς ἐπικρατείας μεγάλας τε καὶ μικράς, εἰς κοινὴν τινα σύμπραξιν καὶ ἀλληλοβοήθειαν, ὅπως οὕτω καὶ τὰ ἀσθενῆ κράτη εὐρωσὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ὑπάρξεως καὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν, καὶ καταστῆ οὕτω ἡ κοινὴ αὕτη συνεννόησις ἀδιάσπαστος, δι' ἀμοιβαίων ἐγγυήσεων. Ἄλλ' ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἀγγλία, καὶ αὐτὴ ἡ Πρωσσία, ἀπέναντι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀξιολόγου ὑπομνήματος τοῦ Ἀνσιλιῶν, ὑπουργοῦ τῆς τελευταίας Δυναμείας, περὶ τῶν ἀμοιβαίων ἐγγυήσεων, ἐσκέπτοντο πῶς νὰ περιορίσωσιν εἰς τὰς ἑαυτῶν χεῖρας ἄπασαν τὴν δύναμιν τῆς τετραπλῆς συμμαχίας, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Σατιλλίων συσταθείσης, φοβούμενοι μὴ ἡ Ῥωσσία ἐξέλθῃ τῶν ὁρίων τῆς μετριοτήτος καὶ τῆς ἀφιλοκερδείας, ἀπήτουν δὲ τὴν δικτήρησιν τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας, καὶ ἐδυσπίστουν πρὸς τὴν Γαλλίαν, διὰ τὸ ἀσυμβίβαστον αὐτῆς πρὸς τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβῶνων, μὴ ὑποσχομένην πλέον οὐδεμίαν ἐγγυήσιν ἡσυχίας καὶ εἰρήνης πρὸς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Ἐνεκὰ τῶν λόγων τούτων, ἐλογίσθη κατεπείγουσα ἡ ἀνάγκη τῆς κοινῆς τῶν ἡγεμόνων συνεννοήσεως, καὶ ἐντεῦθεν προέκυψεν ἡ συγκρότησις νέας συνδιασκέψεως, ἐν Αἴξ-λά-Σαπέλλ, ἣτις καὶ ἔκαμεν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1818.

Ἐκεῖ διετάχθη καὶ ὁ Καποδίστριας νὰ μεταβῆ, καὶ μετέβη μὲ τὴν πεποιθῆσιν ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τῆς ξένης κατοχῆς, καὶ νὰ συνδέσῃ ἀπάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις, διὰ κοινῆς τινος συμβάσεως, ἀπαγορευομένης τοῦ λοιποῦ πά-

σης μερικῆς καὶ ἰδιαίτερας συνθήκης. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πρωτεύουσῃ τοῦ Μεγάλου Καρόλου, τῆς ὁποίας αἱ ἀναμνήσεις κατήντησαν διαρκεῖς καὶ ἀνεξάλειπτοι, συνήλθον οἱ δύο αὐτοκράτορες, ὁ βασιλεὺς τῆς Προυσίας, οἱ ἀντιπρόσωποι ὄλων τῶν λοιπῶν μεγάλων Δυνάμεων, ὁ δούξ Βελιγκτῶν, ὁ δούξ Ρισελιέ, καὶ πληθὺς πρακτόρων, ἀνεγνωρισμένων καὶ μυστικῶν, τῶν μικρῶν κρατῶν. Τὸ ζήτημα τῆς Γαλλίας ἐτέθη πρῶτον, οὕτω πως : « Μετὰ τριετῆ στρατιωτικὴν κατοχὴν ἐξεπλήρωσεν αὕτη τὰς διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων ἐπιβληθείσας αὐτῇ ὑποχρεώσεις ; Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῆς κατάστασις παρέχει τῇ Εὐρώπῃ ἀποχρῶσαν ἐγγύησιν ἡσυχίας διαρκοῦς ; Πρέπει νὰ παραταθῆ ἐπὶ δύο ἀκόμη ἔτη ἡ διαμονὴ ἐν αὐτῇ 120 χιλιάδων ξένου στρατοῦ, ἢ πρέπει ν' ἀπαλλαγθῆ αὐτοῦ κατὰ τὴν λήξιν τῆς τριετίας, τῆς τεθείσης, διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων, ὡς ὅρου δοκιμαστικοῦ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς παλινρθώσεως τῶν Βουρβόνων ; »

Ὁ Καποδίστριας ἐξῆλθε καὶ τοῦ ἀγῶνος τούτου νικητῆς, ὠφελθεὶς ἐκ τῶν παρατηρήσεων ἀφ' ἐνός μὲν τοῦ δουκὸς Ρισελιέ, καὶ ἐξ ἐτέρου ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ δουκὸς Βελιγκτῶνος καὶ τοῦ Πότσο δὲ Βόργο. Παραχρῆμα ἐψηφίσθη ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους ἀπὸ τοῦ ξένου στρατοῦ. Ἄλλ' ἔμενον ἐκκρεμὲς τὸ ζήτημα τῆς τετραπλῆς συμμαχίας, ἀποφασισθὲν μὲν εἰς Σαντιλλίων, ἀνανεωθὲν δὲ ἐν Παρισίοις. Ἡ τετραπλῆ συμμαχία ἐθεωρεῖτο ὡς ἄγκυρα σωτηρίας παρά τινων, παρ' ἄλλων δὲ ὡς ἐφήμερον καὶ ἐτοιμόρροπον κατασκευάσμα, μεταξὺ δὲ τῶν πρεσβευόντων τὴν τελευταίαν ταύτην ἰδέαν, ἐτάσσετο καὶ ὁ Καποδίστριας, φρονῶν ὅμως ὅτι ἡ συμμαχία αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη ἀξίαν τινα, ἀν δὲν ὀρίζετο ἀκριβῶς ὁ σκοπὸς αὐτῆς.

Τῆς συζητήσεως ταύτης τὰς διαφόρους φάσεις ὠδήγηε ἡ ἰδιοτέλεια. Τότε ὁ αὐτοκράτωρ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς τετραπλῆς συμμαχίας, ὡς εἶχε καὶ εὕρισκετο, καὶ ἡ Γαλλία, ὠφεληθεῖσα ἐκ τοῦ περιστατικοῦ τούτου, ἠξίωσε νὰ γίνῃ παραδεκτὴ εἰς τὴν συμμαχίαν, ὄλων δὲ τῶν ἐνεργειῶν τούτων ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἐκδοσις διακηρύξεως ἐκ μέρους τῆς συνδικακέψεως, γνωστῆς γενομένης ἀμέσως εἰς ὅλα τὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη.

Ὁ δούξ Ρισελιέ, πρὸ τῆς ἐπικνώδου του εἰς Παρισίους, ἐθεώρησε χρέος του νὰ ἐκφράσῃ πρὸς τὸν Καποδίστριαν τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ βασιλέως του, ἕνεκα σπουδαιστάτης βοήθειάς ἣν ἔδωκεν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐν κρίσιμοις περιστάσεσι. Ἐμπιστευτικῶς δὲ πολλάκις τοῦ ἐπανελάθεν ὅτι ὁ βασιλεὺς, γνωρίζων τὴν μετριότητα τῆς ἰδίας του περιουσίας, ἐπεθύμει νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασίν του διὰ τῆς χορηγήσεως ἰκανῆς χρηματικῆς ποσότητος. Ὁ Καποδίστριας νῦν χαρίστηκε τὸν δούκα, ἀλλ' ἀπεποιήθη τὴν προσφορὰν, ἐζήτησεν

ὁμως παρὰ τοῦ βασιλέως ἐκείνου ἄλλην τινα χάριν· «Ἄν ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς ἐπιθυμῇ νὰ μὲ εὐεργετήσῃ, τὸν παρακαλῶ νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ ἐπιτρέψῃ ὅπως συγκροτηθῇ συλλογὴ τις βιβλίων, ἐκ τῶν εἰς τὰς βασιλικὰς βιβλιοθήκας ὑπαρχόντων διπλῶν συγγραμμάτων, καὶ ἡ συλλογὴ αὕτη ν' ἀποσταλῇ εἰς τὴν πατρίδα μου, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς πυρὴν δημοσίας τινος βιβλιοθήκης, ἐν Ἑπτανήσῳ.»

«Ἡ χάρις τὴν ὁποίαν ζητεῖτε τοῦ ἀπήνητησεν ὁ Ρισελιέ, δύναται νὰ θεωρηθῇ τετελεσμένη ἀπὸ τοῦδε». Καὶ τῶντι, μετὰ τινος μῆνας, ὁ Καποδίστριας ἠρωτήθη παρὰ τοῦ Ρισελιέ, κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως, εἰς τίνα ἐπιθυμεῖ ν' ἀνατεθῇ ἡ τῶν βιβλίων ἐκλογή. Ἄλλ' ὁ Καποδίστριας, ἄλλας σοβαρωτέρας καὶ μᾶλλον κατεπειγούσας φροντίδας ἔχων, ἀνέβαλε τὸ πρᾶγμα, εὐελπιζόμενος εἰς περιστάσεις καλλιτέρας. Πλὴν, ὁ καιρὸς παρήλθε, καὶ μετ' αὐτοῦ συμπέσσυρε καὶ τὸν Λουδοβίκον ΙΗ' καὶ τὸν Ρισελιέ, καὶ ἐκεῖνον προσέτι ὅστις ἐπεθύμησε νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν πατρίδα του τὴν διανοητικὴν ἀπόλαυσιν τῶν καρπῶν τῆς ἐργασίας του.

Ὁ Καποδίστριας ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Αἰξ-λὰ-σαπέλ, στενοχωρημένος, διότι δὲν κατώρθωσε νὰ ὀρίσῃ τὸν σκοπὸν τῆς τετραπλῆς συμμαχίας, καὶ ν' ἀπαλλάξῃ τὴν Ῥωσίαν ἀπὸ πολλὰ βάρη καὶ ἀπὸ πολλὰς ἐνοχλήσεις. Προεῖδε δὲ ὅτι προσεχῶς νέαι περιπλοκαὶ ἐμελλον ν' ἀναφανῶσι. Καὶ τῶντι, ἡ μὲν Ἰσπανία συνεταράχθη, ριψοκινδυνεύσασα τὰ πάντα, ἡ δὲ Πολωνία ἐβραζεν ἐν ἑαυτῇ. Περιπλέον τὰ μεταξὺ Ῥωσίας καὶ Περσίας πράγματα δὲν ἦτον ἐλπίς νὰ φθάσωσιν εἰς ἓν πέρας, ἡ δὲ Ἑπτανήσος, στενάζουσα ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ Μαιτλάνδου, ἐφαίνετο ὡς παραπονουμένη κατὰ τοῦ Καποδίστριας, ὑπογράφαντος δῆθεν τὴν δουλείαν τῆς. Τότε ἔλαβε τὸ μέτρον νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπως εἶδῃ, διὰ τελευταίαν φοράν, τὸν πατέρα του. Τὸ μέτρον τοῦτο ἦτον ἐπόμενον νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς μυρίας παρεξηγήσεις ἐκ μέρους τῶν ἄγγλων.

Εἰς τὴν Βιέννην ἔλαβε τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀνεχώρησε κατ' εὐθείαν διὰ τὴν Κέρκυραν. Ἐκεῖ ἐμελέτησεν ἐπισταμένως τὴν κατάστασιν τῆς Ἑπτανήσου, καὶ ἐκεῖ εἶδε τοὺς κορυφαίους τῶν ἀρματωλῶν ἐλλήνων, ἡπειρωτῶν καὶ πελοποννησίων, τῶν πολλὰκις στρατολογηθέντων καὶ ἀποστρατευθέντων ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τῶν Ῥώσων, τῶν γάλλων καὶ τῶν ἄγγλων, οἵτινες ἐθρήνουν ἐνώπιόν του διὰ τὴν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν τυραννίαν κατὰστασιν τῆς πατρίδος, καὶ ἐζήτουν νὰ εὐρωσιν ἄσυλον εἰς τὴν Ῥωσίαν. Καὶ αὐτὸς ὁ Σατράπης τῶν Ἰωαννῶν ἦλθεν εἰς σχέσεις ἀλληλογραφίας μετ' αὐτοῦ, περιέργως νὰ μάθῃ τὸν σκοπὸν τῆς εἰς Κέρκυραν ἐλεύσεώς του. Ἡ φιλύποπτος ἀγγλικὴ κυβέρνησις, καθ' ὅλην τὴν ἐκεῖσε διαμονὴν του, κατεσκόπευε τὰ διαβήματά του καὶ τοὺς λόγους του,

καὶ μυριοτρόπως ἐπροσπάθησε νὰ τοῦ προξενήσῃ ἐνοχλήσεις, διότι ἡ παρουσία του εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἰονίου κράτους καὶ αἱ σχέσεις του μετὰ τῶν ἐλλήνων ἀμαρτωλῶν, τὴν ἀνησυχουν μεγάλως. Ὁφεληθεὶς δὲ ἐκ τῆς σχέσεως ἦν ἔλαβε μετὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, κατῶρθωσε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς οἰκογενείας Μόστρα, ἧτις πρὸ πολ-
λοῦ ἐκράτερετο ὑπὸ τοῦ τυράννου ὡς αἰχμάλωτος.

Ἀναχωήσας ἐκ Κερκύρας, καὶ διελθὼν τὴν Ἰταλίαν, μετέβη εἰς Παρισίους καὶ εἰς Λονδῖνον. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν ταύτην ἔλαβε διαφόρους συνεντεύξεις μετὰ πολλῶν ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων, καὶ μετ' αὐτῶν τῶν ὑπουργῶν, ἀλλ' ὅλαι του αἱ προσπάθειαι πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐπτανησιακῆς διοικήσεως ἀπέβησαν ἀνωφελείς. Πολεμικὸν ῥωσικὸν πλοῖον ἀνέμενον αὐτὸν εἰς τὸν Τάμεσιν. Δι' αὐτοῦ ἀνεχώρησεν εἰς Κοπενάγην, καὶ ἐκεῖθεν κατευθύνθη εἰς Βαρσοβίαν, ὅπου ὁ Ἀλέξανδρος εἶδεν αὐτόν, μετ' ἄκρας εὐχαριστήσεως, ἐπα-
νελθόντα. Τοῦτο ἐγένετο τὸν Αὐγούστον τοῦ 1819.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἔλαβεν ἀμέσως συνδιαλέξεις ἀλλεπαλλήλους μετὰ τοῦ Καποδιστρίου, πληροφορήσαντος αὐτόν περὶ τῆς καταστάσεως εἰς ἣν εὔρε τὴν Ἀνατολήν, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν. Αἱ πληροφορίες του ἦσαν ἀκριβεῖς καὶ ρηταί, τὰ δὲ συμπεράσματά του λυπηρὰ ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ἠλπίζειν ἀκόμη εἰς τὴν τετραπλῆν συμμαχίαν, καὶ ἐνόμιζεν ὅτι, δι' αὐτῆς, θὰ ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ ὅ,τι οἱ καιροὶ ἦτον ἀδύνατον νὰ δεχθῶσι πλέον. Ἔστενοχωρεῖτο δὲ μεγάλως, βλέπων τὴν Πολωνίαν ἀφηνιάζουσαν, καὶ μὴ θέλουσαν νὰ δεχθῆ καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς εὐεργεσίας του. Ἐβλεπε λοιπόν, ἡμέρα τῆ ἡμέρα, ἀποτυγχανούσας τὰς εὐγενεῖς προσπάθειάς του, καὶ ἀπογοητευόμενος, ἤρχισε ν' ἀποκλίνει εἰς τὸ ἀντίθετον σημεῖον, ἦτοι εἰς τὴν ἄκραν ἀπολυτοπροσύνην καὶ εἰς τὴν ἄκραν αὐταρχίαν, κατὰ τὸ σύστημα τῶν παλαιῶν μοναρχιῶν. Ἀλλ' ὁ Καποδίστριας δὲν ἦτον ὁ ἄνθρωπος τοῦ παρελθόντος. Ἠγάπα μὲν τὴν εἰρήνην, ἀλλ' Ἠγάπα ἐπίσης καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν πρόοδον, καὶ ἐξ αὐτῶν προσεδόκα τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος. Μ' ὅλην ὅμως τὴν διάστασιν, εἰς ἣν εὐρέθη πρὸς τὰς γνώμας τοῦ αὐτοκράτορος, κατὰ τὴν ἐποχὴν, περὶ ἧς ἤδη γράφομεν, ὁ αὐτοκράτωρ οὐδὲ στιγμὴν ἔπαυσε νὰ τιμᾷ αὐτόν, ὡς καὶ πρότερον, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούετο, ὡς ἄλλοτε, παρ' αὐτοῦ.

Τὸ 1820 ἔλαβε χώραν ἡ γνωστὴ στρατιωτικὴ ἐπανάστασις τῆς Μαδρίτης, ἧς ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ἡ αἰχμαλωσία τοῦ ἀδυνάτου βασιλέως Φερδινάνδου, ἀναγνωρίσαντος βιαίως τὴν νέαν ἐγκραθιδρυσιν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος. Αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν τετραπλῆν συμμαχίαν Δυνάμεις, ἐκτὸς τῆς Ῥωσσίας, ἀντὶ νὰ ὀργι-

σθῶσιν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι, ὡς ἡ Ῥωσσία ἠλπίζε, χαριεντιζόμεναι, συνεχάρησαν τὸν Φερδινάνδον, ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ του.

Συγχρόνως σχεδὸν ἀνεκρούχθη τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα καὶ εἰς τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας. Ἡ Αὐστρία τότε ἐταράχθη μεγάλως, καὶ ἠθέλησε νὰ τρέξῃ εἰς βοήθειαν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Νεαπόλεως, ἀναθεματίζουσα ὅ,τι τὴν προτεραίαν εἶχεν ἐγκρίνει. Ἡ διπλωματία τότε κατέφυγεν εἰς τὸν συνήθη ἱατρόν. Καὶ πάλιν συνδιάσκειψις. Ἡ Εὐρώπη ἐκηρύχθη νοσοῦσα βαρέως, καὶ τόσον περισσότερον βαρέως, ὅσον, ὡς ὁ ἄββαξ δὲ Πράδ ἔλεγε, τὰ ἱατρικὰ συμβούλια ἐπολλαπλασιάζοντο.

Εἰς τὰς δυσχερείας ταύτας, προσετίθετο, ἰδίως ἐν Ῥωσσίᾳ, καὶ ἄλλη τις, ἀνησυχούσα αὐτὴν μεγάλως. Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου, ὁ Πάπας εἶχεν ἐπιτείνει τὰς περὶ προσηλυτισμοῦ προσπάθειάς του, ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ ἐκείνῃ, διὰ τῶν ἰησουϊτῶν, οἵτινες εἶχον καταστήσει ἀνάθεκτοι. Ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου, εἶχον ἐκδιωχθῆ, ἀλλὰ πάλιν ἐπανῆλθον τολμηρότεροι ἐπὶ Παύλου τοῦ Α΄. Ἦναγκάσθη λοιπὸν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος νὰ διατάξῃ τὴν ἐκ τῆς χώρας ἀπέλασιν αὐτῶν. Ὁ Καποδίστριας, ὅστις εἶχε μείνει πάντῃ ξένος τῶν θρησκευτικῶν τούτων ἐρίδων, διετάχθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος νὰ δικαιολογήσῃ πρὸς τὴν παπικὴν κυβέρνησιν τὸ αὐστηρὸν αὐτὸ μέτρον. Αὐτὸς ὁ ἴδιος μάλιστα, ἀπὸ τοῦ 1816, εἶχεν ἐπιφορτισθῆ τὴν διεξαγωγὴν τῶν διαπραγματεύσεων περὶ τῆς ἐξομαλίσεως τῶν ἐν Ῥωσσίᾳ σχέσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ ἰδίως μάλιστα περὶ τῶν σχέσεων αὐτῆς μετὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας. Τὰ ἀναπτυχθέντα εἰς τὰς διαπραγματεύσεις αὐτάς ζητήματα ἦσαν ἀκανθώδη, καὶ ὅμως ὁ περιουστάτος διπλωμάτης δικαίως ἐθαυμάσθη διὰ τὴν ἄκραν δεξιότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἔφερεν εἰς πέρας τὴν δυσχερεστάτην αὐτὴν ὑπόθεσιν κατορθώσας νὰ ἐπιτευχθῆ πλήρης συνεννόησις μεταξὺ τῆς Ῥωσσικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς παπικῆς.

Μετ' ὀλίγον, πάλιν ἀνανεοῦται ἡ ἐπιθυμία τῆς κοινῆς συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Ἡ πόλις τῆς αὐστριακῆς Σιλεσίας Τροππὸ ὄρισθῆ ὡς τόπος συνεντεύξεως, καὶ ἐκεῖ συνῆλθον ἐκ νέου ἡγεμόνες καὶ διπλωμάται. Ὁ Καποδίστριας δὲν ἠσυχάζεν ὅπως προκαλέσῃ τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐλπιζόμενας συνεπειάς τῆς Ἰερᾶς συμμαχίας, ἀλλ' εἰς μάτην "Ὅ,τι ἀπ' ἀρχῆς ἐφρόνει περὶ αὐτῆς, τοῦτο καὶ συνέβη. Τελοσπάντων, ἡ νέα συνδιάσκειψις ἤρχισε τὰς ἐργασίας της, καὶ ὁ Μοτερνίχος, ὑποστηριζόμενός ὑπὸ τῶν λοιπῶν διπλωματῶν, παρέστησεν ὡς ἀπειλητικὴν κατὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης τὴν ἐπανάστασιν τῆς Νεαπόλεως. Τότε δὲ ἐνθυμήθη καὶ αὐτὸς τὴν συνθήκην τῆς 12 Μαρτίου 1815, καὶ τὰς ὑποχρεώσεις αἱ ἀνεδέχθη, δι' αὐτῆς, ὁ βασιλεὺς τῶν Δύο Σικελιῶν. Καὶ ἡ μὲν

Αυστρία εἶχε δίκαιον, ἀλλά, προκειμένου νὰ ἐπέμβωσιν ὄλαι αἱ Δυναμίεις, ἀπὸ κοινοῦ, εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Νεαπόλεως, ὁ Καποδίστριας ἀντέτεινε, λέγων ὅτι ἡ Ῥωσσία δὲν ἔπρεπε νὰ περιπλεχθῆ εἰς ὑπόθεσιν ὅπως ξένην τῶν συμφερόντων τῆς. Ἐπρότεινε δὲ νὰ προκληθῆ ἡ μεσολάβησις τοῦ Πάπα, καὶ ἡ πρότασις ἐγένετο παραδεκτὴ. Ἄλλ' ὁ Πάπας, ἐμβρόντητος γενόμενος ἐκ τοῦ ἐπαναστατικοῦ πνεύματος, ἀπεποιήθη. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, φοβούμενος μὴ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας, διὰ τῆς ἠθικῆς ἀποχωρήσεώς του, ὑπεσχέθη τὴν σύμπραξίν του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας. Ὁ γέρων βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως προσεκληθῆ εἰς Λαυδίαχ, καὶ ἐκεῖ μετέβησαν ἐπίσης καὶ οἱ σύμμαχοι ἡγεμόνες.

Ἡ ἐπανάστασις τῆς Νεαπόλεως κατεστάλη τάχιστα. Ἄλλ' ἐνῶ αὕτη κατεστέλλετο, ἄλλη ἐξεργάγη, ἡ ἐν Τουρίνω. Πλὴν καὶ αὕτη ὀλίγον διήρκεσε. Καὶ ὅμως οἱ σύμμαχοι δὲν ἦτο πεπωμένον νὰ εὐρωσιν ἡσυχίαν τινα κατὰ τὸ περιόδιον καὶ γόνιμον ἐκεῖνο ἔτος 1821, δυστυχῆς δὲ μόνον διὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος.

Ἐνῶ οἱ σύμμαχοι καὶ οἱ διπλωμάται, προσηλωμένους εἶχον τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἡ συνδιάσκεψις ἐνησχολεῖτο πῶς νὰ εὕρῃ τρόπους κατευνάσεως τοῦ ἐπαναστατικοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ, τοῦ ἀναπτυχθέντος εἰς τὰς ἰταλικὰς ἰδίως χώρας, ταχυδρόμος ἀπροσδόκητος φέρει τὴν εἰδήσιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου εἰς τὴν Δακίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἐταράχθη σφόδρα. Ὁ εὐεργετηθεὶς παρ' αὐτοῦ, ὁ ἀναδειχθεὶς καὶ διατελεῖν ὑπασπιστῆς του, νὰ τραπῆ εἰς πρᾶξιν τοιαύτην, ὦ! τοῦτο ἐνοχοποιεῖ τὴν Ῥωσσικὴν πολιτικὴν ἐνώπιον ὅλου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου. Καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ ἀπεδοκίμασε τὴν διαγωγὴν του, χωρὶς ποσῶς νὰ γίνῃ λόγος περὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, ὁ δὲ Καποδίστριας ἐγένετο ἀντικείμενον ὑπονοιῶν, κακολογίας καὶ μίτους, ἐπιμελῶς δὲ ἐνησχολήθη οὗτος, ὅπως μὴ ὁ αὐτοκράτωρ συμπεριλάβῃ εἰς τὴν ὀργὴν του καὶ τὸ τυραννόμενον ἔθνος, καὶ ὅπως ἀναβάλλῃ πᾶσαν ὀριστικὴν ἀπόφασίν του, μέχρι τῆς εἰς τὴν Ῥωσσίαν ἐπανόδου του, ὅπου θὰ ἦτον ἐλεύθερος τῶν ξένων ἐπιρροῶν. Ὅταν δὲ ἡ Πελοπόννησος ἐπανεῖστη, ἡ μανία τῶν ἀντιπάλων τοῦ Καποδιστριαίου ὑπερέβη πᾶν ὄριον, καὶ αἱ κατ' αὐτοῦ πανουργίαι ἐφθασαν μέχρις ἐχθρότητος. Τὸ στάδιον τῆς κακεντρεχειᾶς ὑπῆρξεν ὁμαλώτατον. Συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἰσπανίας, τῆς Νεαπόλεως, τοῦ Τουρίνου, τὴν ἐξαψιν τῶν πνευμάτων κατ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν, τὴν δολοφονίαν τοῦ δουκὸς τοῦ Βερρῦ, συγχρόνως μὲ τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Καποδιστριαίου κατὰ τῆς προτάσεως περὶ κοινῶν ἀναγκαστικῶν μέτρων κατὰ τῆς Νεαπό-

λεως, νὰ συμβῶσιν, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ὑψηλάντου ἐν Μολδαυία, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ ἐπανάστασις τῆς Πελοποννήσου, ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀπροσδόκηται συμπτώσεις ἐπιθανολόγουν τὴν ἐνοχὴν τοῦ ἔλληνοσ ὑπουργοῦ τῆσ Ρωσσίας, καὶ μάλιστα εἰς τὰ ὄμματα διπλωματῶν τινων, φηνοῦντων αὐτόν, ἐμπαθῶσ, διὰ τε τὴν φημιζομένην ἱκανότητά του καὶ διὰ τὸν θαυμαζόμενον ἐντιμότετον χαρακτῆρά του, ὑπώπτειον δὲ ὅτι, ἐνόσφ ὁ ἔλλην οὗτος ἀπηλάμβανε τὴν εὐνοϊαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆσ Ρωσσίας, ἡ λοιπὴ Εὐρώπη δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ, ὅπως ἂν ἠυδόκει, τὰ τῆσ Τουρκίας πράγματα. Γνωστόσ δὲ εἶναι ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μισορρωσισμὸσ ἀπάσῃσ τῆσ ἐσπερίας Εὐρώπησ, ἔχων κυρίωσ τὴν πηγὴν του εἰς τὰ σχέδια τῆσ Αἰκατερίνησ καὶ εἰς τὴν, ἡμέρα τῆ ἡμέρα, παρακαμαζουσαν δύναμιν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτοσ. Πολλάκισ ἡ διπλωματία ἐπίστευσεν ὅτι ἡ Θράκη ὀλη ἦτον ἐγγύσ νὰ καταντήσῃ λεία τῆσ ῥωσικῆσ λαϊμαργίας, κατὰ τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν ἀθυροστομίαν τῶν διπλωματῶν. Ἡμεῖσ νομίζομεν ὅτι οἱ διπλωμάται εἶναι κρυψίνοεσ, καὶ προσεκτικοὶ ἐπομένωσ εἰς τὰσ ἐκφράσεισ των, καὶ ὅμωσ τὸ ἐναντίον συμβαίνει, ἐκτόσ εὐαρίθμων ἐξαιρέσειν. Ἄσ ἦναι! Τὸ ζήτημα τοῦτο διαφεύγει, νῦν, τὴν ἰδικὴν μασ ἀρμοδιότητα.

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆσ Ἑλλάδοσ, ὁ Καποδίστριασ εἶδε τὴν ἀνάγκην ἦτισ ὑπηγόρευεν εἰς αὐτόν ν' ἀπομακρυνθῆ τῆσ ῥωσικῆσ ὑπηρεσίας. Διέκρινε, μὲ τὴν συνήθη του ὀξυδέρεϊσιν, ὅτι ἄλλα ὤφειλεν ὡσ ἔλλην, καὶ ἄλλα ὡσ ὑπουργὸσ τῆσ Ρωσσίας. Τὰ δύο ταῦτα καθήκοντα ἀπέβανον ἀσυμβίβαστα εἰς ψυχὴν, ὡσ τὴν ἰδικὴν του, καὶ ἡ ἐκλογὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι εἰς αὐτόν ἀμφίβολοσ. Ἡ θέσισ του, βεβαίωσ, ἦτο κρίσιμοσ· ὤφειλεν, ἄνευ δισταγμοῦ, νὰ θυσιάσῃ τὴν δόξαν του καὶ τὸ μέλλον του εἰς τὴν φωνὴν τῆσ συνειδήσειόσ του, καὶ νὰ ὑποταχθῆ εἰς τὴν θυσίαν παντόσ προσωπικοῦ συμφέροντοσ διὰ νὰ σώσῃ ὅ,τι ἐθεῶρει ἀνώτερον πάσῃσ ἄλλῃσ ἐπιθυμίας, καὶ πάσῃσ ἀναπαύσειωσ.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1822, συνῆλθεν ἡ ἐν Βερώνη συνδιάσκεψισ τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν διπλωματῶν. Ὀλίγασ ἡμέρασ, πρὸ τῆσ εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην μεταβάσειωσ τοῦ αὐτοκράτοροσ Ἀλεξάνδρου, ὁ Καποδίστριασ ἐζήτησεν ἄδειαν ἀπουσίας ἀπεριόριστον, καὶ μετέβῃ εἰς τὴν Γενεύην, τῆσ ὀποίας ἦτον ἦδη πολίτησ, καὶ ὀπου περιεστοιχίζετο ὑπὸ πολλῶν φίλων, καὶ πολλῶν συγχρόνωσ θαυμαστῶν.

Δύω μῆνασ, προτοῦ λάβῃ τὴν ἀπεριόριστον ἄδειαν, ἀφοῦ ἐπέισθη ὀριστικῶσ περὶ τῆσ μεταβολῆσ τῶν πολιτικῶν φρονημάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου, εὐρέθη εἰς ὑπουργικὸν συμβούλιον ἐνθα ὁ αὐτοκράτωρ ἐγνωστοποίησε τὴν μέλλουσαν πορείαν, ἦν τῶ ὑπηγόρευον αἱ περιστάσεισ. Μετὰ τὴν ἐξήγησιν ταύτην, στραφεῖσ πρὸσ τὸν Καποδίστριαν

ἀνέθετο αὐτῷ τὴν σύνταξιν ὑπομνήματος περὶ τῆς νέας πολιτικῆς τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Καποδίστριας οὐδεμίαν ἔφερον ἀντίρρησην, ἀλλ' ἐξερχομένων τῶν ὑπουργῶν ἐκ τοῦ συμβουλίου, ἀπηυθύνθη πρὸς ἕνα ἐξ αὐτῶν, λέγων : Ἡ Ὑμετέρα ἐξοχότης θὰ εὐαρεστηθῆ νὰ μὲ ἀναπληρώσῃ εἰς τὴν ἐργασίαν, περὶ ἧς μ' ἔκαμε λόγον ὁ αὐτοκράτωρ. Ὁ ὑπουργὸς ἐκεῖνος ἀκούσας ταῦτα ἐξεπλάγη, ὁ δὲ Καποδίστριας ἐξήκολούθησε λέγων : Θέλω ἐξηγήσει πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τοὺς λόγους τοὺς ὑπαγορευσαντάς με τὴν ἀποποίησιν ταύτην· καὶ παραχρῆμα ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα ἀκρόασιν ἰδιαιτέραν. Οὗτος ἤκράσθη αὐτὸν ἐπὶ μίαν ὥραν λαλοῦντα, χωρὶς νὰ τὸν διακόψῃ. Ὡμίλησε δὲ μετὰ τοσαύτης παρρησίας ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ ἔμεινεν ἐκθαμβος, καί, ἐγερθεὶς, εἶπεν αὐτῷ. « Ἄν ἦμην Καποδίστριας, ἤθελα ἴσως ἀπαφασίσει, ὡς σὺ ἀπεφασίσας περὶ σεαυτοῦ, ἀλλ' ὡς αὐτοκράτωρ, καὶ σὺ θὰ ἀπεφασίζεις νὰ βαδίσῃς τὴν ὁδὸν τὴν ὅποιαν ἐγὼ ὀφείλω νὰ προτιμήσω. » Ἐντοσοῦτῳ, μὴ παύσης νὰ παρευρίσκεσαι εἰς τὰ ὑπουργικὰ συμβούλια, ἐνασχολήθητι δὲ εἰς τὰς ἤδη ἀρξαμένας ὑποθέσεις, καὶ ἔσο βέβαιος ὅτι δὲν θὰ ζητήσω ἀπὸ σέ πράγματα ἀπάδοντα εἰς τὰς πεποιθήσεις σου. Καὶ πράγματι, ἐξήκολούθησεν ἐπὶ δύο μῆνας παρευρισκόμενος εἰς τὰ ὑπουργικὰ συμβούλια, μετὰ τὴν περαιοῖσιν δὲ τῶν ἤδη ἀρξαμένων ἐργασιῶν, χωρὶς ν' ἀναμιχθῆ εἰς τὴν διεξαγωγὴν νέων, ἐπανέλαβε τὴν αἴτησιν αὐτοῦ περὶ τῆς ἀπὸ τῆς ῥωσικῆς ὑπηρεσίας ὀριστικῆς παραίτησέος του, καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Γενεύην μεταβάσεώς του. Ὁ Ἀλέξανδρος συνήνεσε, καὶ ἐναγκαλιζόμενος αὐτόν, τοῦ εἶπε : Ἀγαπητέ μου κόμη, ἡ ὑπόληψίς μου θὰ σέ συνοδεύσῃ καὶ μακρὰν τῆς ῥωσικῆς ὑπηρεσίας, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ δεχθῶ τὴν παραίτησίν σου. Ἐνεκα τῆς θελήσεως ταύτης τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ Καποδίστριας, κατὰ τὰ τέσσαρα ἔτη τῆς εἰς Γενεύην διημερεύσεώς του, ἐτήρησεν, ἐν Πετροῦπόλει, τὸ παλάτιον, εἰς ὃ κατώκει, ὑπουργὸς ὢν. Καθ' ὅλον τὸ τετραετές αὐτὸ διάστημα, δὲν ἐνησχολήθη εἰς ἄλλο τι παρὰ εἰς πᾶν ὅ,τι συντελεστικὸν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν, εἰς τὴν περίθλαψιν τῶν ἐν Εὐρώπῃ καταφυγουσῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν καὶ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων αὐτῶν. Πῶποτε δὲ δὲν ἐπειράθη, ἐν τῷ διαστήματι αὐτῷ, νὰ προσεγγίσῃ καὶ πάλιν τὸν αὐτοκράτορα, καί, μ' ὅλην τὴν πρὸς αὐτὸν εἰλικρινῆ ἀφοσίωσίν του, δὲν τοῦ ἔγραψεν οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιστολήν, παρὰ μόνον τὰς συνήθεις συγχαρητηρίους ἐπιστολάς, ἐν καιρῷ τῶν ἑορτῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Ἦτο δὲ ἀδύνατον ῥώσος ὑπάλληλος νὰ διαβῆ τῆς Γενεύης, χωρὶς νὰ τὸν ἐπισκεφθῆ, ὡς ἂν ἦτο ἀκόμη ἐν ἐνεργείᾳ ὑπουργός. Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, ὁ Ἀλέξανδρος, ἐνῶ εἰσῆρχετο εἰς τὴν ἁμαξάν, διὰ νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Κρι-

μαίαν, παρήγγειλε στενόν τινα φίλον τοῦ Καποδιστρίου νὰ τοῦ γράψῃ ὅτι, παρὰ ποτε ἄλλοτε, ἐτίμα αὐτόν, τότε, διὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀρετάς.

Ἐν Γενεῇ ἐνησχολήθη εἰς τὴν περιθαλψιν τῶν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπῃν προσφύγων ἐλλήνων, καὶ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν πολλῶν ἐκ τῶν τέκνων αὐτῶν, συστήσας καὶ σχολὴν ἐλληνικὴν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ γνωστοῦ ἡμῖν μακαρίτου Ῥαδινού, γυμνασιάρχου χρηματίσαντος. Ἡ περιουσία του δὲν ἦτο μεγάλη, καὶ ὅμως ἰκανὸν μέρος αὐτῆς ἐδᾶπάνησε εἰς τὰ θεοφιλῆ ταῦτα ἔργα. Οὕτω διήνησε τὸν βίον ἐν Ἑλβετίᾳ, ἀπὸ τοῦ 1823 μέχρι τοῦ 1826, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος προῶρος καὶ ἀπροσδοκῆτως ἀπεβίωσε.

Ἄλλ' ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις εἶχεν ἤδη διαπράξει θαύματα, κατὰ τὰ τρία μάλιστα πρῶτα αὐτῆς ἔτη, καὶ ὁ Καποδίστριας, βλέπων ἔτι μᾶλλον παροξυνομένην τὴν κατὰ τῆς Ῥωσσίας δυσπιστίαν τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν μυστικοσυμβουλιῶν, τὰ δὲ πράγματα προβαίνοντα εἰς τὴν κατὰ τῆς Τουρκίας ῥῆξιν, ἀπεφάσισε, μονάζων ἐν τῇ Ἑλβετίᾳ νὰ διακόψῃ πᾶσαν σχέσιν, ἰδιωτικὴν τε καὶ δημοσίαν, δυναμένην νὰ δώσῃ ὅπωςδήποτε, ἀφορμὴν, εἰς νέας παρεξηγήσεις. Ἐκεῖ λοιπὸν ἐπερίμενε νὰ τὸν ὀδηγήσωσιν αἱ περιστάσεις πότε ἔπρεπε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ἐκούσιον ἐξορίαν του.

Γνωστὴ εἶναι ἡ ἱστορία τῶν μεγάλων δυστυχημάτων καὶ τῶν μετεώρων ἐλπίδων τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 1824 μέχρι τοῦ 1828. Ἡ περὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας ἐπινοηθεῖσα αἴτησις, ἐπινόημα ὑψίστης πολιτικῆς συνέσεως, τὰ δύο ἀγγλικά δάνεια, ἡ ἀποβίβασις τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν αὐτῆς τῆς ἰδίας ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ἀπελπιστικὴ πανστρατιὰ κατὰ τοῦ Ἰβραξίμη, ἡ τοῦ Κιουταλίη εἰσβολή, ἡ ὑποταγὴ ἀπάσης τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἰς τοὺς ὀθωμανοὺς, ἡ ἡρωικὴ ἐξοδος τῶν ἐν Μεσολογίῳ πολιορκουμένων, καὶ ἡ πτώσις τοῦ ἐνδόξου τούτου προμαχῶνος τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας, ἡ πολιορκία τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Καραϊσκάκη αὐταπάραυσις καὶ στρατηγικὴ ἰκανότης, ἀρεταὶ σώσασαι τὴν ἐλληνικὴν ἐλευθερίαν, ἡ ἀνάρρησις εἰς τὸν ῥωσικὸν θρόνον τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, ἡ κοσμοπολιτικὴ φιλανθρωπία τοῦ Κάνιγκος, αἱ ζήλοτυπίαί τῆς Ἀγγλίας, ὁ ἐνθουσιασμὸς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἡ συνθήκη τῆς 6 Ἰουλίου, ἡ ἐν Τροιζίνι ἐθνικὴ συνέλευσις καὶ ἡ ἐν αὐτῇ πραγματοποιηθεῖσα ἐθνικὴ σύμπνοια, ἡ ἐκλογὴ τοῦ Καποδιστρίου, ὡς Κυβερνήτου, ἡ πεισμονὴ τῆς Τουρκίας νὰ μὴν ἐνδώσῃ εἰς οὐδένα συμβιβασμὸν πρὸς καθησύχασιν τῆς Ἀνατολῆς, καὶ κυρίως τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, ἡ ἐν Ναυαρίνῳ καταστροφή τοῦ ὀθωμανικοῦ καὶ αἰγυπτιακοῦ στόλου, ἐκτελεσθεῖσα ὑπ'

αὐτῆς τῆς ἰδίας Εὐρώπης, καὶ ἐπὶ τέλους, ἡ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὅλα ταῦτα, τὰ μεγαλοπρεπέστατα θαύματα τῆς Θεῆς Προνοίας, συνετέλεσαν ὅπως ἔληθ' τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, καθ' ὃ τὸ πολυδάκρυ καὶ πολυστένχκτον ἐκεῖνο δρᾶμα, τὸ καλούμενον ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, διέψευσε τὸ περιλάλητον ἱστορικὸν τινος ἀπόφθεγμα, τὸ ἀποφαινόμενον ὅτι, ἔθνος, δούλον διατέλεσάν πέραν τοῦ αἰῶνος, δὲν δύναται ν' ἀναγεννηθῆ, ἀπόφθεγμα ἀπάνθρωπον καὶ ἀποτρόπαιον, τοῦ ὁποίου καὶ σήμερον γίνεται ὑβριστικὴ κατὰ τοῦ ἔθνους χρῆσις ἀπὸ τὰ ἀχρεῖα στόματα πολιτικῶν τινῶν καθόρων, θελόντων, μὲ τὴν καταδίκην τοῦ ἔθνους, νὰ δικαιολογήσωσι τὰς ἐκυτῶν ἀμαρτίας. Καὶ ὅταν λέγωμεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔχει ἀμαρτίας, σφάλλομεν, ἀντὶ νὰ λέγωμεν ὅτι αἱ ἀμαρτίαι τῶν τοιούτων πολιτικῶν καθόρων παιδεύουσιν ἀδίκως τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα!

Οὕτω συνετέλεσθη ὅ,τι οὐδεὶς, πρὸς τοῦ 1821, ἦτο δυνατόν νὰ πιστεῦσῃ! «Τόλμησον καὶ καρτέρησον», ἰδοὺ τὸ μέγα μυστήριον τῶν μεγάλων ἀγῶνων. Ἐνίκησαμεν, καὶ εὐλογοῦμεν, διὰ τοῦτο, τὸ πανάγιον ὄνομα τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ! Ἄλλὰ, καὶ ἂν ἠθέλημεν ἠττηθῆ, ἡ ἀνθρωπότης δὲν θὰ μᾶς ἐλησμόνει πώποτε, ἡμεῖς δὲ θὰ ἐχαιραμεν πάντοτε, ἀποθυμαζόμενοι τὴν ωραιότητα τοῦ αἵματος τῶν τυράννων μας ἐπὶ τοῦ ξίφους τῆς ἐλευθερίας, ἄλλοι δὲ λαοί, δούλοι, θὰ ἐφθόουν, διὰ παντός, τὸ ἔνδοξον καὶ ἀθάνατον ἡμῶν μαρτυρολόγιον!

Μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, ὁ Καποδίστριας μετέβη εἰς Πετρούπολιν ὅπως πενήθη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸν ὅποιον δικαίως ἐθεώρει μέγα ἐνεργέτην του, συγχρόνως δὲ καὶ ὅπως συγχαρῆ τὸν Νικόλαον, διὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησίν του. Ἀμφότερα τὰ καθήκοντα ταῦτα ἐξεπλήρωσεν, ἅμα ἀφιχθεὶς, ἔλαθε δὲ περιποιηθεὶς ἐξαιρέτους ὑπὸ τε τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Καθ' ὁδόν, μεταβαινὼν εἰς Πετρούπολιν, ἔμαθε τὴν ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζίνι συνελεύσεως ἐκλογὴν του, ὡς Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ἐζήτησε καὶ ἔλαθε τὴν ὀριστικὴν παρὰ τῆσιν ἀπὸ τῆς ῥωσικῆς ὑπηρεσίας, δικαιολογηθεὶς ὅτι ὀφείλει νὰ προσφέρῃ ἑαυτὸν ὀλοκαύτωμα εἰς τὴν πατρίδα του, ἐπυνηγῆρσε παρὰ τῶ Νικολάφ ὑπὲρ αὐτῆς, ἐπικαλεσθεὶς θερμοὺς θαυμάσιους, τὴν φιλοπρωπαιαν του, ἠρνήθη τὴν προσφερθεῖσαν αὐτῷ ἐτησίαν σύνταξιν ἐκ φράγκων ἐξήκοντα χιλιάδων, διὰ τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας του πρὸς τὸ κράτος καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν, εὐχαριστήσας τὸν αὐτοκράτορα διὰ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ πρόνοιαν, καὶ δικαιολογήσας τὴν ἀποποιήσιν του. Ἡ μέλλουσα θέσις του, εἶπε, μὲ ὑποχρεοῦ νὰ τηρήσω, ἀπέναντι τοῦ κόσμου, πλήρη τὴν ἀνεξαρτησίαν του.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1827 ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς ῥωσικῆς πρωτευούσης καὶ κατευθύνθη εἰς Βερολίνον, ὅπου ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν τῇ ἐπαύλει του

διαμένοντα σενώτατον αὐτοῦ φίλον Στάϊν τὴν ἐφεξῆς ὠρχίαν ἐπιστολήν.

« Ἐ μέσῳ ἐνδείας φοβερᾶς καὶ συμφορῶν ἀναριθμητῶν, ἐν μέσῳ ἰλακοῦ πεινῶντος καὶ ὑπὸ τῆς κακοδαιμονίας μαστιζομένου, ὑπὸ τῆς ὀθωμανικῆς δὲ ρομφαίας ἀπειλουμένου, μέχρι τελείας καταστροφῆς, καὶ ἀπληπισμένου νὰ εὕρῃ τὴν δέουσαν βοήθειαν ὅπως ὀδηγηθῆ εἰς τὸ πέρας τῶν ἀγῶνων του, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ὅμως πᾶσα γενναία ψυχὴ θὰ αἰσθάνεται αἰωνίως συμπάθειαν βαθυτάτην, ὡς μὴ πκύσαντος πώποτε νὰ ἐμπνέῃ ζωηρότατον συμφέρον εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς συγκινουμένους ἐκ τῶν ἱερῶν ὀνομάτων τῆς θρησκείας, τῆς πατριδος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ἔργον μου, βεβαίως, θὰ ἦναι δυσχερέστατον. Ἄν δὲ τολμῶ ν' ἀποπειραθῶ τὴν ἐκτέλεσίν του, τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς συνειδήσεως τῶν ἐμῶν καθηκόντων, ἐκ τῆς σταθερᾶς θελήσεως τοῦ νὰ ἐκπληρώσω αὐτά, καὶ ἐκ τῆς ἐλπίδος προσέτι ὅτι ὁ Θεός, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ καὶ ἐν τῇ εὐσπλαγγίᾳ του, καὶ οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς, ἐν τῇ χριστιανικῇ αὐτῶν κλοκαγαθίᾳ, δὲν θὰ μὲ ἀφῆσωσιν ἐγκατελελειμμένον.

Ὁ εἰς τὸν Καποδίστριαν ἀφωσιωμένος καὶ εὐγνώμων Στούρτζας, ὁ τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ προτάξας εἰς τὴν δημοσιευθεῖσαν, τὸ 1839, ἀλληλογραφίαν του, βεβαίως πρᾶγμα ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας. Βεβαίως ὅτι ἡ περὶ προσκλήσεως τοῦ Καποδιστρίου, ὡς Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ἰδέα ἦλθε, κατὰ πρῶτον, εἰς τὴν διανοίαν τοῦ Καραϊσκάκη, καὶ ὅτι τοῦ ἔγραψεν, ἰκετεύων αὐτὸν νὰ ἔλθῃ, τὸ ταχύτερον, εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα, χωρὶς δὲ νὰ περιμεινῇ ἀπάντησιν, συνεννοήθη μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη περὶ τούτου, καὶ οὕτω κατορθώθη ἡ ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζίνι συνελεύσεως ἐκλογή αὐτοῦ. Διὰ τὴν γράψην τοῦτο ὁ Στούρτζας, τοσοῦτο βεβαιωτικῶς, θὰ εἶπῃ ὅτι εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπιστολήν τοῦ Καρκαϊσκάκη καὶ Κύριος οἶδε πόσας ἄλλας ἐπισήμους ἐπιστολάς, ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς. Αὐπηρότατον εἶναι ὅτι, μ' ὅλας τὰς γενομένας παρ' ἐμοῦ ἐρεύνας, δὲν ἠδυνήθην εἰσέτι νὰ πληροφορηθῶ τὴν τύχην ἣν ἔλαβε τὸ ἀρχαῖον τοῦ Κυβερνήτου, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἄλλ' ἀφοῦ περιεσώθησαν αἱ δημοσιευθεῖσαι ἐπιστολαὶ, βεβαίως θὰ περιεσώθησαν καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ ἔγγραφα. Ἄλλὰ ποῦ εὐρίσκονται!

Ἐκ τοῦ Βερολίνου μετέβη εἰς τὸ Λονδίνον, εἰς τοὺς Παρισίους καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Γενεύην καὶ τὸν Ἀγκῶνα. Ἡ εἰς τὸ Λονδίνον καὶ τοὺς Παρισίους μετάβασίς του ἐσκόπει νὰ εἰδῇ τοὺς δυναμένους νὰ γίνωσιν ὠφελίμοι εἰς τὰ τόσα περὶ Ἑλλάδος ἐκκρεμῆ τότε ζητήματα καὶ εἰς τὰς μάλιστα κατεπειγούσας αὐτῆς ἀνάγκας. Ἐν τοσοῦτῳ, εἶχε λάβει τὸ ψήρισμα τῆς ἐν Τροιζίνι συνελεύσεως, δι' οὗ ἐξελέχθη Κυβερνήτης, καὶ ἐκ Λονδίνου ἔγραψεν εἰς ἀπάντησιν τὰ ἐφεξῆς δύο ἔγγραφα, τὸ μὲν πρὸς τὴν Ἑθνικὴν συνέλευσιν, τὸ δὲ πρὸς τὴν ἀντικυβερνητικὴν Ἐπιτροπήν.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ

Ἐν Λονδίῳ, τὴν 14]26 Αὐγούστου 1827.

Κύριε !

» Ἐνῶ ἡτοιμαζόμεν ν' ἀναχωρήσω ἐκ τῆς βίωσις τῆς πρωτεύουσας, ἔλαβον, διὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου, τὴν διακοίνωσιν τῆς Ὑμετέρας ἐξοχότητος καὶ τῶν πληρεξουσίων τοῦ ἔθνους, δι' ἧς μ' ἐγνωστοποιήθησαν δύο ψηφίσματα, τὸ μὲν περὶ τῆς ἐκλογῆς ἐμοῦ, ὡς προέδρου τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως, τὸ δὲ περὶ τῆς διδομένης εἰς ἐμὲ πληρεξουσιότητος ὅπως διαπραγματευθῶ ἐθνικὸν δάνειον.

» Ἀπὸ τοῦ Μαΐου, ἅμα ἀφίχθην εἰς Πετροῦπολιν, ἐφημερίδες καὶ ἰδιωτικαὶ ἐπιστολαὶ μ' ἔκαμαν γνωστὴν τὴν τοσοῦτο κολακευτικὴν καὶ τοσοῦτο ἐπίσημον διαβεβαίωσιν τῆς ἐθνικῆς πρὸς ἐμὲ ἐμπιστοσύνης.

» Δὲν θέλω κάμει λόγον πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα καὶ πρὸς τοὺς συναδέλφους ὑμῶν, οὔτε περὶ τῶν αἰσθημάτων ἐξ ὧν ἐμπνέομαι, ὑπ' ὅσας ἔχων τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ψηφίσματα, οὔτε περὶ τῶν εὐχῶν ἃς ἀπευθύνω πρὸς τὸν Ὑψιστον ὅπως ἐπιδαψιλεύσῃ καὶ πρὸς Ὑμᾶς, καὶ πρὸς ἐμὲ ἐπίσης, τὴν δύναμιν, ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸν σκοπὸν τῶν μακρῶν καὶ αἱματοφόρων θυσιῶν, εἰς ἃς τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ὑπεβλήθη, καὶ ὑποβάλλεται ἤδη, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς ἀπολυτρώσεώς του.

» Θέλω λοιπὸν περιορισθῆ, σήμερον, νὰ Σᾶς δώσω λόγον τῶν μέχρι τοῦδε μικρῶν μου προσπαθειῶν, συγχρόνως δὲ καὶ τὸ μέτρον τῆς εἰς τὸ μέλλον πλήρους ἀφοσιώσεώς μου.

» Πληροφορηθεὶς τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηνῶν, τὰς χρηματικὰς δυσχερείας τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, καὶ τὴν θλιβερὰν ἀνάγκην εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθη αὐτὴ ὅπως ζητήσῃ τὴν συνομολόγησιν δανείου, ἐν Ἐπτανήσῳ, ἱκανοῦ μόνον διὰ τινὰς ἡμέρας, ἐσπεύσα, ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως, ν' ἀποστείλω πρὸς τὸν ἀδελφόν μου μέρος τῆς μετριωτάτης περιουσίας μου, καὶ τὸν παρήγγειλα νὰ λάβῃ μετοχὴν εἰς τὸ δάνειον αὐτό, ἂν τῷ ὄντι ἐγένετο, ἄλλως, νὰ καταθέσῃ, εἰς τὰς χεῖρας τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, δύο χιλιάδας λίρας στερλίνας. Συγχρόνως κατέφυγα πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πλουσίους ὁμογενεῖς παρακαλέσας αὐτοὺς ν' ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμα τοῦτο, καὶ συντρέξωσι καὶ αὐτοὶ τὸ κατὰ δύναμιν.

» Ἡ προσπάθειά μου αὕτη ἐπέτυχε, καὶ ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις θὰ εὐκολινῆσθ' οὕτω, ἐπὶ τοῦ παρόντος, πρὸς θεράπειαν τῶν μάλ्लων κατεπειγουσῶν ἀναγκῶν. Εἶπον ἐπὶ τοῦ παρόντος, διότι ἐλπίζω, τῇ βοήθειᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς συνέσεως ὑμῶν, τὸ ἡμέτερον ἔθνος νὰ λάβῃ ταχέως ἄλλην τινὰ ἰσχυροτέραν βοήθειαν.

«Κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν, ἡ βοήθεια αὐτή, διὰ τὴν κατασταθῆ ζωτική, δέον νὰ ἔχῃ διπλοῦν σκοπόν. Δέον νὰ ἐξάξῃ τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς ὀλεθρίας ἀπομονώσεώς της, καὶ προσέτι νὰ θέσῃ αὐτὴν εἰς συνάφειαν μετὰ τῶν κυριωτέρων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Δέον ἢ ἰσχυροτέρα αὐτῆ βοήθεια νὰ προμηθεύσῃ εἰς αὐτὴν τὰ μέσα τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ὑπερασπίσεως, μέχρις ὅτου ἢ κυβέρνησις δυνηθῆ νὰ ἀποκαταστήσῃ τάξιν τινα ἐν τῇ διοικήσει τοῦ ἔθνους, καὶ εὐρεθῆ τοῦτο εἰς κατάστασιν νὰ ἐπαρκῆ ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὰς ἀνάγκας του.

«Διὰ τοῦτο, ἐξαιρετικῶς ἐπεμελήθη τὰ μέγιστα ταῦτα συμφέροντα, καὶ θὰ ἐξακολουθήσω, ἐπιμελούμενος αὐτά. Ἐνεκα δὲ τούτου, προτοῦ ἀφιχθῶ αὐτόθι, θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ διέλθω καὶ ἐκ Παρισίων.

«Ἄν ἡ Θεία Πρόνοια εὐλογήσῃ, καὶ εἰς τὸ μέλλον, τὰς προσπάθειάς μου, τολμῶ νὰ ἐλπίσω ὅτι θὰ δυνηθῶ νὰ Σῆς παρέξω παρηγορίαν τινα, τὸ δὲ ἔθνος πιστεύω, δὲν θὰ μοῦ ἀρνηθῆ τὴν ἐξουσίαν ἐκείνην τὴν ὁποίαν θὰ τοῦ ζητήσω, ὅπως κανονισθῶσιν, ἐν τῇ νομίμῳ ἐνασχόσει τῶν προταθέντων μοι σπουδαιωτάτων καθηκόντων, ὅλα τὰ ἀναγκαῖα συνδικλακτικὰ μέτρα μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν αὐλῶν, αἵτινες θὰ παρέμβωσι ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς σωτηρίας.

«Οὐδὲ στιγμή μίᾳ θ' ἀφήσω νὰ παρέλθῃ ἀπρακτος. Ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην ἡμέραν, ἡμπορεῖ ν' ἀπορρασιθῆ περὶ τῆς Ἑλλάδος τὸ μέγα ζήτημα τῆς ζωῆς ἢ τοῦ θανάτου. Τί θὰ γίνῃ, μόνος ὁ Θεὸς τὸ γνωρίζει. Ἄλλ' ἄς μὴν ἀποκρύψωμεν, κύριοι, ὅτι ἀπὸ ὑμᾶς ἐξαρτᾶται νὰ ἔλθωσιν αἱ περιστάσεις εὐνοϊκαὶ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους· καὶ θὰ ἔλθωσιν (ἐστὲ βεβαιότατοι περὶ τούτου), ἂν, ἀκλόνητοι μένοντες ἐπὶ τῶν ἀμεταβλήτων ἀρχῶν τῆς ἀγίας ἡμῶν Θρησκείας ἐργασθῆτε, ἐν συμποσίᾳ, καὶ ἐν ἀγαθοπιστίᾳ, εἰς τὸ ἔργον τῆς κοινῆς σωτηρίας, αἱ μὲν ἐξ ὑμῶν φέροντες τὰ ὄπλα, ὄχι μόνον μετ' ἀφοσιώσεως καὶ ἀνδρίας, ἀλλὰ καὶ μετὰ αὐστηρῆς πειθαρχίας εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων σας, αἱ δὲ διοικοῦντες τὸν τόπον ὑπὲρ τοῦ τόπου, καὶ ὅχι ὑπὲρ ἢ κατὰ τῶν δεῖνα προσωπῶν ἢ ὑπὲρ ἢ κατὰ τῶν δεῖνα συμφερόντων.

«Ἐνταῦθα, κύριοι, πρὸς τὸν λόγον, ἀφίπων εἰς τὴν ὑμετέραν σύνοισιν καὶ εἰς τὴν φιλοπατρίαν σας τὴν φροντίδα τοῦ νὰ καταμετροῦσθε τὴν μεγίστην εὐθύνην τὴν βαρύνουσαν τὰς ὑμετέρας κεφαλὰς. Θεωρῶ δὲ τιμὴν τὸ νὰ συμμερισθῶ μαζὶ σας τὴν εὐθύνην ταύτην, ἀλλὰ δὲν διστάζω κεντάπεισι νὰ ἐπανκλήθω καὶ ἐνταῦθα ὅτι ἀδύνατον μοῦ εἶναι νὰ συμμερισθῶ αὐτὴν προτοῦ μὲ ἀκούσετε, καὶ προτοῦ συγκραταθῆτε νὰ μὲ δώσετε ὅλην σας τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν ὁποίαν αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ ἐμπνεύσω εἰς τὰς καρδίαις σας.

Μετὰ τῶν διαπύρων εὐχῶν μου, δέχθητε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως.»

**Πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως
τῆς Ἑλλάδος-**

Ἐν Λονδίῳ, τὴν 14]26 Αὐγ. 1827.

Κύριε!

«Δὲν ἠδυνάμην ν' ἀπαντήσω πληρέστερον εἰς τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἡ Ὑμ. ἐξοχότης μ' ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ μὲ διευθύνῃ, παρὰ μεταβιβάζων πρὸς ὑμᾶς ἀνοικτὴν, τὴν πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως σημερινὴν ἐπιστολὴν μου.

»Μακρύτερας ἐξηγήσεις δὲν θὰ προήγαγον ἐπὶ τὰ πρόσω τὸ ἔργον ὑπὲρ τῆς τελέσεως τοῦ ὁποίου ὑφείλομεν νὰ μεταχειρισθῶμεν καὶ ὅλον τὸν χρόνον μας καὶ ὅλας τὰς προσπάθειάς μας.

»Ἄς ἐργασθῶμεν ὑπὲρ τοῦ ἐνδόξου αὐτοῦ ἔργου. Ἄς ἐργασθῶμεν ἐν ἀγαθῇ πίστει, μετ' ἀφιλοκερδεΐας, συμπνοίας καὶ συνέσεως. Ἡ κοινὴ αὕτη ὑποχρέωσις εἶναι ἡ πρωτίστη τῶν ἰδικῶν μας ὑποχρεώσεων, καὶ ἂν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, ἡ πατρὶς θὰ σωθῇ.

»Μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔφθίζιν μου, διὰφυλάττομαι νὰ κάμω τῇ Ἑμετέρᾳ Ἐξοχότητι γνωστοποιήσεις ὑψίστου συμφέροντος, συνοψιζούσας τὸ μέλλον, καὶ, κατὰ τὰς ἐλπίδας μου, τὴν σωτηρίαν τῆς ἡμετέρας πατρίδος.»

Ὁ Κυβερνήτης ἔφθασεν εἰς τὸ Ναύπλιον, ἐπὶ ἀγγλικῷ δικρότου, τὴν 8 Ἰανουαρίου 1828, καὶ ἀφοῦ ἐκεῖ ἐλάλησε τὰ δέοντα πρὸς τὸν Γρίβον καὶ τὸν Στράτον κατέχοντας τὰ φρούρια τῆς πόλεως ἐκεῖνης, ἀφίχθη εἰς Αἴγινα τὴν 11. Τὴν 20 δέ, ἀφοῦ συνεννοήθη μετὰ τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς, μετὰ τῆς βουλῆς καὶ τῶν προκρίτοτέρων ἐκ τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀγωνιστῶν, περὶ τῶν κυριωτέρων ζητημάτων τῆς ἐποχῆς, καὶ ἰδίως περὶ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως, ἀνέλαβε τὴν κυβερνήσιν, διακρέσασαν, ὡς ἐν ἀρχῇ εἴρηται, μῶλις 44 μῆνας ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀπερασίθη ἡ ὀριστικὴ τύχη τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐτέθησαν τὰ πρῶτα θεμέλια τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῆς ὀργανισμοῦ καὶ τῶν ἐξωτερικῶν αὐτῆς σχέσεων. Ὁ Κυβερνήτης ἀπεβίωσεν εἰς ἡλικίαν 54 ἐτῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11ῃ Νοεμβρίου 1884.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ